

prevention

PREVENTIVNI MAGAZIN ZA MLADE ISSN 1840-2461 MAJ | SVIBANJ 2019. GODINA XIII BROJ 45.

Rasteretni voz

Photo by Fery Anthony

Impresum & Sadržaj

Navlakuša3	Džemo Džek i Hamdija29
Jasmila Talić-Kujundžić, MA psihologije, Sarajevo Tarik Kovač, BA građevinarstva, Vares	Ela Vrana, Goražde, učenica Srednje tehničke škole Hasib Hadžović u Goraždu
Batman s Bentbaše4	Sve dok ne svane s Omerovcom32
Amina Jusić, Breza, studentica Veterinarskog fakulteta u Sarajevu	Halida Duraković, Živinice, učenica Behram-begove medrese u Tuzli
Daska koja uzvraća udarac7	Kafa s Tarikom Filipovićem 34
Dalibor Kraišniković, Bijeljina, student Odsjeka za politologiju Fakulteta političkih nauka u Sarajevu	Haris Softić, Sarajevo, učenik Ugostiteljsko-turističke škole u Sarajevu
Budi superjunak - budi Pismen9	Pjesme37
Jasmina Ejubović, Lukavac, učenica Behram-begove medrese u Tuzli	Elma Opačin, Breza, studentica Stomatološkog fakulteta u Sarajevu
Soft Skills 11	Koliko dugo moram kucati da bi opet vrata otvorila? 38
Suljo Čorsulić, Tuzla, student Međunarodnih odnosa i diplomacije Fakulteta političkih nauka u Sarajevu	Nermin Hodžić, diplomirani ekonomista, Zavidovići (gost dopisnik)
Evropski parlament mladih 14	Ja sam A pozitivna, a ti? 39
Ajna Dizdarević, Zenica, učenica Prve gimnazije u Zenici	Barbara Kustura, Zenica, studentica Ekonomskog fakulteta u Zenici
Matura i ekskurzija u medresi 17	EYOF 2019 43
Amina Abadžić, Živinice, učenica Behram-begove medrese u Tuzli	Delina Voloder, Sarajevo, studentica Odsjeka za komunikologiju Fakulteta političkih nauka u Sarajevu
Muzika je jak izum19	Život na ivici 46
Farah Vlahovljak, Sarajevo, učenica Treće gimnazije u Sarajevu	Emina Sarajlić, Vareš, studentica Odsjeka za anglistiku Filozofskog fakulteta u Sarajevu
Neviđeni modni krik20	Niko ne zna šta se iza brda valja 49
Irma Ahmetspahić, Zenica, studentica Odsjeka za komunikologiju Fakulteta političkih nauka u Sarajevu	Azra Berbić, diplomirana pravnica, Kakanj
Ustajala sam sedam dana u pet ujutro i postala milenijalac23	Pisma iz Halle-a 54
Jovana Đurić, diplomirani psiholog, Beograd	Emina Šaranović, BA psihologije, Sanski Most (gošća dopisnica)
Šta je zajedničko Djedu Mrazu i Dajani Đurić24	Lejla Buljina, BA psihologije, Kiseljak (gošća dopisnica)
Majra Grabić, Tuzla, učenica Behram-begove medrese u Tuzli	
Znak za riječ26	
Marina Glavinka, Sarajevo, učenica Pete gimnazije u Sarajevu	

IMPRESUM

Urednički tim: Tarik Kovač, Jasmila Talić-Kujundžić Redakcija: Amina Abadžić, Irma Ahmetspahić, Azra Berbić, Suljo Čorsulić, Ajna Dizdarević, Halida Duraković, Jovana Đurić, Jasmina Ejubović, Marina Glavinka, Majra Grabić, Barbara Kustura, Dalibor Kraišniković, Amina Jusić, Elma Opačin, Emina Sarajlić, Haris Softić, Farah Vlahovljak, Delina Voloder, Ela Vrana Gostujuće dopisnice i dopisnik: Emina Šaranović, Lejla Grošo-Buljina, Nermin Hodžić
Naslovnica: Photo by Fery Anthony Ilustracije i fotografije: European Youth Parliament, YouTube, Eldin Halilović
Lektorice: Aldijana Bihorac-Mujičić, Lejla Selimović-Erdić Projekt-kordinatorica: Andrea Mijatović
Projekt-asistentica: Azra Halilović Izdavač: Udruženje za prevenciju ovisnosti NARKO-NE
Za izdavača: Amir Hasanović Dizajn i DTP: Selma Mutapčić

PREVENTIVNI MAGAZIN ZA MLADE | ISSN 1840-2461 | MAJ | SVIBANJ 2019. | GODINA XIII | BROJ 45.

Disclaimer: *Preventeen* promovira rodno korektan/senzitivan jezik. U sadržajima/tekstovima u kojima se koristi samo jedan rod, a iz konteksta je jasno da se odnosi na oba roda, razlog korištenja jednog roda je ustupak radi lakše čitljivosti teksta. *Preventeen* promovira slobodno izražavanje i razvijanje kritičkog mišljenja kod mladih. Stavovi izneseni u tekstovima ne odražavaju nužno stavove uredništva ili izdavača.

KONTAKTIRAJTE NAS:

Udruženje za prevenciju ovisnosti NARKO-NE, Josipa Vancaša 21, Sarajevo, Bosna i Hercegovina
Tel/fax: +387 (0)33 223-285 e-mail: preventeen@prevencija.ba www.prevencija.ba Facebook: Časopis "Preventeen"

Jasmila Talić-Kujundžić, MA psihologije,
Sarajevo

Tarik Kovač, BA građevinarstva, Vareš

Ono što u nama stvara novu žeđ i žudnju za spoznajama jest susret s nepoznatim, tajanstvenim, dalekim ili naprosto šarenim, zanimljivim i nesvakidašnjim. Nećemo vam sad baš obećavati šarene laže i doslovno vas navlačiti da čitate ovaj broj, nego je realna činjenica da su naše dopisnice i dopisnici uložili veliki trud da za vas pripreme nesvakidašnji sadržaj.

Nije baš da na svakom čošku imate prilike čuti za otkriće nove vrste šišmiša u Bosni i Hercegovini, izum antibakterijske daske za WC-šolje, neustrašive i uspješne žene dimnjačarke, teoriju zavjere i čvrsta uvjerenja da je Zemlja ravna ploča. Pored ovih neočekivanih priča, u ovom broju opet možete čitati i nadahnjujuće priče: o 18-godišnjakinji koja se odvažila objaviti knjigu poezije, o darivanju krvi, kao i o podučavanju znakovnom jeziku na društvenim mrežama na zabavan način. Kao i obično, ni sad vam nismo ostali dužni poticaja na kritičko promišljanje, pa tako možete čitati šta su to mature i ekskurzije danas, šta se to danas smatra pismenošću kod mladih, te zašto milenijalci prate videe koji će im dati kratke recepte kako da riješe "ovo i ono". Razmislit ćete i o tome šta su to "mehke vještine" i šta će nam one u životu pored formalnog obrazovanja. Također, u ovom broju možete čitati i o proteklom *Evropskom olimpijskom festivalu za mlade (EYOF)*, nedavno održanom u Sarajevu, te o *Evropskom parlamentu za mlade* kao najvećoj evropskoj platformi za političku debatu i interkulturalni dijalog za mlade u Evropi. Svidjet će vam se pročitati i isku-

stvo s *Weltwärts programa*, odnosno volontiranja u dječijem vrtiću u njemačkom gradu Halleu. Ono što će vas sigurno zarobiti jest tekst koji sažima promišljanja mladih o muzici i šta ona za njih predstavlja, a na planiranenje će vas potaknuti naša kratka fotoreportaža prožeta razmišljanjima i ličnim doživljajima naše dopisnice. I naravno, ni ovaj put vam nismo ostali dužni intervjua s nekim poznatim ličnostima, moglo bi se reći - zvijezdama. Tu je za vas intervju s jednim mladim autorom koji vas često nasmijava klipovima o **Minki**, ali je značajno napomenuti da ćete nakon čitanja ovog teksta promisliti o tome da li ćete ga idući put nazvati "Instagram zvijezdom" ili ćete ipak staviti fokus na njegov umjetnički rast i razvoj.

Iznenadjenje za čitanje je također u intervjuu s voditeljem kvizova *Tko želi biti milijunaš, Potjera* i drugih te glumcem iz *Bitangi i princeza* i mnogih drugih serija, predstava i filmova. On je i režiser predstave *Ćiro*, nedavno odigrane i na *Festivalu komedije* u Sarajevu, koja je upravo i bila prilika našem dopisniku da obavli razgovor sa, sada vam je već jasno, **Tarikom**, ali ne **Kovačem**, već **Filipovićem**. ☺ Imamo mi i za tanana čula i ljubitelje poezije i lijepe proze lijepih iznenađenja u našoj rubrici *Kreativa*. *Check it out!* Također, bit će vam zanimljiv i kratki razgovor s *Handmade festivala* o kreativnosti, pravljenju nakita i odjeće od neočekivanih materijala. Šta da vam kažemo, nadamo se da smo vas navukli na čitanje ovog broja. Nema čega nema. Susrest ćete se s novim, nepoznatim i zanimljivim. Promišljat ćete, osjećati, biti potaknuti, nadahnuti. Ne lažemo. Časna preventeenska! ☺

U ovom broju želimo se posebno zahvaliti jednoj od najzaslužnijih žena u Preventeenu, našoj dugogodišnjoj koordinatorici Andrii Mijatović. Zbog promaknuća na druge projekte NARKO-NE-a, Andrija s nama neće učestvovati u pripremi budućih brojeva. Ovim putem joj se želimo zahvaliti za sve ove godne dirne saradnje, podrške, mentorstva i za osobnost koju je unijela u Preventeen!

Andrija, vole te troji Preventeenci i Preventeenke.

Batman s Bentbaše

Amina Jusić,
Breza, studentica
Veterinarskog
fakulteta u
Sarajevu

Koliko veliki značaj može imati želja za usavršavanjem i znanjem, dokaz su tri izvanredne studentice s Univerziteta u Sarajevu koje su svojim otkrićem doprinijele znanju u mnogim aspektima nauke kojom se bave.

Naime, **Melisa Nicević, Neira Babić i Monika Šafhauzer** otkrile su novu vrstu šišmiša u Bosni i Hercegovini na zaštićenom području Bentbaše. Melisa je studentica četvrte godine Veterinarskog fakulteta, a Neira i Monika su studentice Prirodno-matematičkog fakulteta, Odsjeka za biologiju, smjer biohemija i fiziologija. Neira je studentica četvrte, a Monika treće godine studija.

Njih tri su se upoznale preko ljetnih kampova koje organizira Udruženje studenata biologije u Bosni i Hercegovini. Istraživanja su započele još u 2017. godini kada je ljetni kamp održan na Rujištu, ali su ozbiljnije počele s radom u kampu koji je održan u Nacionalnom parku Una, te Nacionalnom parku Kozara. Više o njihovom dostignuću i radu reći će nam Neira i Monika, s obzirom na to da je Melisa na studentskoj razmjeni u Kini.

Kako ste došle do svog velikog otkrića? Da li je to bilo sasvim slučajno ili planirano istraživanje?

Monika: Do ovog otkrića došle smo sasvim slučajno. Iako je istraživanje generalno

prisutnih vrsta na Bentbaši bilo planirano, mi ipak nismo očekivale da ćemo pronaći ovu, relativno rijetku vrstu. Također je i bitno napomenuti da smo prvenstveno otišle na Bentbašu kako bismo usavršile naše tehnike postavljanja mreža i rukovanja sa šišmišima, te eventualno kako bismo utvrdile nekoliko prisutnih vrsta i možda stekle više prakse u radu sa zvučnim detektorom. Nismo mogle ni zamisliti da ćemo na ovako opuštenom izlasku na teren pronaći novu vrstu za našu državu.

Zbog čega je značajno vaše otkriće?

Monika: Smatram da je naše otkriće vrlo bitno jer smo uspjele dokazati još jednom upravo koliko je naša država prepuna rijetkih vrsta koje treba zaštititi. Iznenadjujuće je za jednu jako malu državu da ima čak 32 vrste šišmiša. Također nam je jako drago što smo ovo otkrile kao studentice te time doprinijele promociji našeg univerziteta, ali i što smo uspjele barem jednim malim dijelom podstaknuti i druge mlade ljude da izađu na teren i iz zabave otkriju nešto novo.

Neira: Mislim da naše otkriće ima veliki značaj samim time što smo faunu BiH obogatile za jednu vrstu, ali također postoji značaj i za jedinke te vrste, u smislu zaštite njihovog staništa.

Bio je dovoljan samo jedan šišmiš u postavljenoj mreži da se ovim djevojkama život potpuno promijeni. Nakon obavljenog mjerenja, zaključile su da se ne radi o njima poznatoj vrsti šišmiša. Tako su shvatile da je šišmiš koji se upleo u mrežu patuljasti brkati šišmiš latinskog naziva *Myotis alcathoe*, što su im potvrdili njihova mentorica i iskusnije kolege. Šišmiši su, iako kroz filmove i medije demonizira-

ni, zapravo jako nježne, osjećajne i inteligentne životinje koje zaslužuju poštovanje, baš kao i svaka druga životinja.

Kakve vam je nove prilike i puteve otvorilo vaše dostignuće?

Neira: Nakon otkrića, otvorile su nam se brojne prilike. Ponekad je potrebna samo jedna stvar da se desi i da vam na neki način promijeni život koji trenutno živite. Stekle smo brojna poznanstva, gostovale na mnogo televizija, održale predavanja, ali ono što je najviše ostavilo utisak na nas jeste putovanje u Poljsku, gdje smo imale priliku vidjeti jedno od najvećih hibernacijskih mjesta za šišmiše – Nietoperek. Također smo upoznale dosta stručnjaka, te na taj način mnogo naučile i proširile mrežu poznanstava.

Koji su vam sljedeći planovi? Da li ste preusmjerile ili promijenile svoje ciljeve i planove nakon ovog otkrića?

Monika: Sljedeći plan mi je definitivno pomoći promociji hiropterologije u BiH te završiti studij. Također se nadam da ću uspjeti upisati neki vrlo zanimljiv master studij koji će mi omogućiti i rad u labora-

toriji i rad na terenu.

Neira: S ili bez otkrića, nastavila bih istraživati šišmiše zato što su jako fascinirane životinje, dosta i neistražene, i postoji tu jako puno stvari koje bih još voljela istražiti i saznati. Primarni plan mi je završiti fakultet i upisati master studij u inostranstvu, kako bih stekla još više znanja i prakse.

Na pitanje o njihovom položaju kao žena u nauci i odgovornosti koju kao takve nose, Monika kaže:

Smatram da svaka žena u nauci nosi sa sobom određenu dozu odgovornosti, posebno kada je riječ o inspiraciji mlađih od nas. Smatram da je potrebno raditi više na promociji žena kao naučnica te generalno pokrenuti razgovor o položaju žena na poslu, ne samo u našoj struci, te da to bude nešto sasvim normalno za diskusiju, počevši od mlađih generacija. Mislim da bismo kao društvo mnogo napredovali kada bi pojedinci shvatili šta znači jednakost i koliko zapravo znači jednak položaj žene u društvu u odnosu na muškar-

Neira, Monika i Melisa

ce. Iz iskustva smo poučene da vrlo mali broj žena radi na terenima, pogotovo ako je riječ o opasnijim ili noćnim izlascima na teren, ali, mi smo dokaz da to ne bi trebalo biti tako. Nas tri smo imale veliku želju za ovakvim radom, te smo uz malo truda mnogo postigle. Nadam se da smo uspjele barem na tren razbiti sve predrasude s kojima smo se mi dosada susretale, kao što su pitanja: *Ma vi ste djevojke, šta radite na terenu?, Kako vas nije strah biti same?, Ma dajte, vi ste žene, a same u mraku radite...* Mi smo uspjele postići mnogo više nego što smo mogle prvobitno zamisliti u ovih naših dvadeset i kusur godina i ukoliko smo za ovo kratko vrijeme uspjele inspirirati barem jednu oso-

bu – mnogo smo ponosne. Nadam se da ćemo dalje nastaviti s inspiriranjem mladih ljudi, jer zaista granice ne postoje ako znate šta želite i čvrsto idete ka tome.

Centar za krš i speleologiju Sarajevo i Ornitološko društvo *Naše ptice* dodijelilo je djevojkama godišnju nagradu *Ilhan Dervović* za najbolji rad iz oblasti istraživanja biodiverziteta i zaštite okoliša.

Ovom prilikom čestitamo našim studenticama na iznimnom radu i zalaganju i savjetujemo sve mlade ljude da budu aktivni i iskoriste svoje znanje i vještine za nešto korisno i pozitivno.

Novootkrivena vrsta šišmiša u Bosni i Hercegovini (lat. *Myotis alcathoe*)

Daska koja uzvraća udarac

Dalibor
Krašniković,
Bijeljina, student
Odsjeka za
politologiju
Fakulteta
političkih nauka
u Sarajevu

Neobična ideja u vidu jedne daske pojavila se na Turniru društvenih inovacija u Sarajevu 2016. godine.

Daska, ali ne ona za peglanje, surfanje ili daska koja život znači, već antibakterijska daska (podmetač) za WC-šolju. Iza ideje i izuma stoji **Nađa Zubčević**, magistrica bihemije i fiziologije iz Sarajeva.

Nije bilo teško odgonetnuti odakle ideja za ovakav izum, no ipak smo željeli saznati Nađino mišljenje.

Svaka inovacija, proizvod, ideja, kod mene proistekne iz problema i nastojanja da taj problem bude otklonjen. Problem djevojaka je taj da kada idemo u toalet, ne smijemo sjesti na WC-dasku.

Od šala vezanih za taj problem, a koji je ujedno i tabu, došla sam na ovu ideju, objasnila je Nađa.

Riječi u djela pretvorene su već pomenu-tim Turnirom društvenih inovacija kada je Nađin tim osvojio prvo mjesto.

Tada je napravljen prvi prototip, od jednostavnog i jeftinog materijala, tzv. *minimum viable product*, koji je mjesec dana bio postavljen u nekoliko kafića u Sarajevu. Nakon upotrebe, uzeti su brisevi s antibakterijskog podmetača i mikrobiološkom analizom je utvrđeno da nema bakterija i da prototip uspješno funkcioniše.

A generalno, kako funkcioniše antibakterijska daska za WC-šolje?

Antibakterijska daska radi na principu PIR senzora, malog senzora u dasci koji detektira pokret tijela. Kada PIR senzor detektira pokret tijela, pale se UV-led diode koje aktiviraju površinski sloj daske u kojem se nalazi antibakterijski film.

Kombinacijom antibakterijskog filma i UV-svjetla, kreiraju se joni koji razaraju membranu bakterije, čime bakterija postaje automatski uništena.

Odlika antibakterijskog filma je što uništava čak 99,8 % bakterija. Procjenjuje se da bi ovakva daska mogla trajati pet do deset godina, istakla je mlada inovatorica.

Nađa Zubčević

Nakon što je uvidjela potencijal, odlučila je zaštititi izum patentom.

Ideju je predala Institutu za intelektualno vlasništvo BiH, a među raznim dokumentima relevantnim za ovaj proces, našli su se i patentni zahtjevi u kojima se objašnjava po čemu se određeni proizvod razlikuje od ostalih kako bi on postao patent.

Proces je u završnoj fazi i sredinom godine će Nađa zvanično dobiti odgovor da li je dobila patent ili nije.

A u BiH – ništa novo

Velika, uspješna domaća firma, s mašinama i pogonima, hiljade zaposlenih ljudi...

Ovako Nađa ponekad razmišlja u pogledu svoje budućnosti i njenog izuma.

Pošto u BiH nije mogla naći firmu koja bi napravila prototip, o partnerstvu koje bi podrazumijevalo masovnu proizvodnju antibakterijskih WC-dasaka, nemoguće je

govoriti. Trenutno pregovara s dvije firme, iz Hrvatske i Austrije, koje su zainteresovane za njen izum.

Investitori se teško odlučuju da ulažu u BiH, jer se radi o milionskim iznosima, a mi smo za njih riskantno područje.

S druge strane, naša zemlja ne iskazuje gotovo nikakvu podršku inovatorima, a i ono što nudi je minorno i bizarno, naglašava Nađa.

Biti inovator nije lako, biti inovatorica još je teže. Kao djevojka od 24 godine, koja je tada ponudila svoj patent preduzećima, shvaćena je neozbiljno od poslodavaca, od kojih su neki željeli da otkupe patent jeftino.

Kao osoba koja ima četiri objavljena naučna rada, patent iza sebe i ima ideje za naučna istraživanja, ne mogu dobiti podsticaj od Ministarstva za naučna istraživanja, jer ne radim pri nekom institutu i zbog toga što se status inovatora ne spominje u zakonima o naučnoistraživačkom radu.

S druge strane, pronašla sam podatak da nijedan od naučnoistraživačkih instituta do 2016. godine nije dostavio niti jednu prijavu za priznanje patenta, pa čemu onda takav uslov?!

Pojedinci su nudili da otkupe moj patent za 20.000 KM, 50.000 KM, ali tako bi samo oni izvukli maksimum iz cijele ove priče, rekla je naša sagovornica.

Za kraj je dodala da su inovatorice manje zanimljive javnosti i da definitivno dobijaju manje medijskog prostora.

Poručila je i to da njen medijski prostor u *Preventeen*u ne treba demotivisati buduće inovatore i inovatorice, nego želi skrenuti pažnju na moguće prepreke u procesu realizacije ideje.

Prototip antibakterijske daske

Budi superjunak - budi Pismen

Jasmina Ejubović,
Lukavac, učenica
Behram-begove
medrese u Tuzli

Znamo li samo "čitati i pisati" ili više od toga? Koliko nam je pismenost neophodna u svakodnevnom životu? Ova pitanja su u posljednje vrijeme okupirala moje misli, stoga u narednim redovima možete pročitati mišljenja srednjoškolke **Midhete Aličić** i **Šejle Ražanice** o tome koliko im je pismenost značajna. Bit ćete u mogućnosti saznati mišljenje profesora bosanskog jezika u medresi, gimnaziji i na Pedagoškom fakultetu u Bihaću, **Nedima Alića**, o tome da li pravi naslovi čine spisak lektira i da li ih mladi čitaju. Stoga, ako ste naumili okrenuti list i nastaviti dalje, sačekajte. Ono što slijedi i nije možda toliko nebitno. (*Ili ne bitno?*) Vođena nastojanjem da saznam njegovo mišljenje, odlučila sam za prvog sagovornika uzeti profesora bosanskog jezika i književnosti, Nedima Alića.

Da li učenici redovno čitaju lektire?

Učenici se različito odnose prema školskim zadacima, pa i kada je riječ o lektiri. Svaki profesor književnosti treba uspostaviti jasna i jednaka pravila za sve učenike prilikom časova lektire. Ako su ti principi jasni i ako se na njima uvijek insistira, procenat pročitane lektire bit će mnogo veći. Kontinuirano ocjenjivanje svake lektire doprini-

jet će učeničkoj svijesti o tome da će njegov čitalački rad biti vrednovan i nagrađen.

Mislite li da su kvalitetne knjige uvrštene za lektiru u školskim programima?

Svjetska, južnoslavenska i bosanskohercegovačka književnost obiluju djelima visoke književnoumjetničke vrijednosti. Ova koja mi danas obrađujemo predstavljaju samo dio tog bogatstva, i uglavnom sva ta djela predstavljaju najveće domete određene književnohistorijske epohe ili poetike. Prema tome, ne treba govoriti o kvalitetu tih lektira jer je nauka o književnosti davno utvrdila njihov neosporni kvalitet, nego o osavremenjavanju, novim načinima i metodama interpretacije, ali i što većem učeničkom angažmanu prilikom obrade tih tekstova.

Šta biste Vi promijenili u tome?

Nastavni plan i program za bosanski jezik i književnost treba stalno prilagođavati ak-

Jasmina i prof. Nedim Alić

tuelnim društvenim kretanjima i učeničkim potrebama. Učenici moraju shvatiti da će im znanja iz ovog predmeta uvijek tokom života trebati bez obzira na to čime će se baviti. Ljudi će nas, između ostalog, cijeniti i po tome koliko se pravilno, jasno i lijepo izražavamo, a da bismo to postigli, treba nam kvalitetna nastava iz ovog predmeta. Udžbenici *Čitanka* i *Naš jezik* su već zastarjeli, tako da se željno iščekuju novi.

Koliku ulogu pismenost igra u životu mladih, upitala sam dvije maturantice. Moje sagovornice, Midheta Aličić (18) i Šejla Ražanica (18), potrudile su se da ne iskazuju samo vlastito, već i opće stanje među mladima.

Šta za vas predstavlja pojam *biti pismena*?

Šejla: Iako pojam pismenosti obuhvaća sposobnost čitanja i pisanja, u XXI stoljeću on označava mnogo više. Sam pojam pismeno-

sti se sada više ne može odnositi samo na pisanje i čitanje nego se širi i na osnove rada na računaru. Danas je nemoguće zamisliti intelektualca koji ne zna osnove rada na računaru i nije u stanju odgovoriti na *e-mail*.

Koliko važnu ulogu igra pismenost u svakodnevnom životu?

Šejla: Pismenost je segment koji je neophodan prije svega za opstanak nekog društva, a nakon toga i za daljnji razvoj. Sama pismenost je osnova svake osobe koja teži nečemu što će koristiti njoj, ali i društvu. Ono što je poražavajuće jeste da sve veći broj mladih osoba zanemaruje važnost pismenosti i smatram da je neophodno što više se uključiti u mijenjanje ovog stanja jer, opće je poznato da na mladima svijet ostaje.

Koliko često i šta čitate u slobodno vrijeme?

Midheta: Tokom školske godine, uglavnom su to lektire koje su nam predvide-

Midheta i Jasmina

ne, tako da do ruku zna doći pokoji klasik svjetske književnosti, ali i naše. Naravno, za vrijeme raspusta se "odmaram" uz neko lakše štivo, koje je popularno među mlađom populacijom, kao što su poznate romanse pisca **Nicholasa Sparksa** *Utočište*, *Posljednja pjesma* i sl. Naravno, na red ponekad dođu serijali poput *Harryja Pottera* i *Sumrak sage*, kao i neke motivacione knjige kao što je *7 tajni uspjeha*.

Posljednje pitanje od mene za danas: Da li znaš da se *ne znam* piše odvojeno?

Midheta: *Sumljam* da li se piše odvojeno, ali *neznam* sa stopostotnom sigurnošću (smijeh).

Ovdje se završavaju moji današnji intervjui sa sagovornicima, a ja odoh još jednom izlektorirati tekst i provjeriti koliko je "pismen".

Prema studiji o mladima u Bosni i Hercegovini 2018/2019, provedenoj od strane Friedrich-Ebert-Stiftung (FES), 18,6% mladih tvrdi da nikad nisu pročitali knjigu.

Prema tekstu **Branka Dijanošića**, promatrajući pismenost u današnje vrijeme dolazimo do novih spoznaja - uz elementarnu ili primarnu pismenost, tj. poznavanje čitanja, pisanja i računanja, kao osnovnih vještina, danas se upotrebljavaju i novi termini koje je nametnuo razvoj društvene zajednice i tehnologije. Novi termini u pismenosti su sekundarna ili funkcionalna pismenost (razumijevanje pisanih uputa u svakodnevnom životu, npr. upotreba pojedinih proizvoda, ispunjavanje ugovora ili formulara, razumijevanje društvenih kretanja i sl.) i tercijska pismenost (koja obuhvaća nove tehnologije informatiku, kompjutersku pismenost, Internet, SMS).

Soft skills

Suljo Čorsulić,
Tuzla, student
Međunarodnih
odnosa i
diplomacije
na Fakultetu
političkih nauka u
Sarajevu

Koliko puta smo se našli u situaciji da smo bili potpuno zaleđeni od nervoze pred ispit ili javni nastup? A koliko puta smo imali osjećaj beznađa kada bismo imali više obaveza nego što uopće možemo isplanirati? U ovim problematičnim situacijama ne možemo se osloniti na znanje koje smo dobili na časovima matema-

tike, biologije ili engleskog jezika... Zapravo nam formalno obrazovanje uopće neće pomoći u ovakvim slučajevima.

Mehke vještine (*soft skills*) su skup vještina koje nam zapravo omogućavaju da iskoristimo svo znanje i talente koje stičemo tokom svog obrazovanja na najefektivniji i najuspješniji način. One obuhvataju umijeće javnog govorništva, javnog nastupa, ali i sposobnost uspješnog planiranja vremena i rješavanja stresnih situacija. Ove sposobnosti su od krucijalne važnosti za saradnju i uspješne karijere mladih osoba, s obzirom da se one fokusiraju na odnos s drugim ljudima, govornu sposobnost, organizovanje projekata i vremena i slično. Uostalom, šta imamo od naših ideja, ako iste ne možemo predstaviti javnosti tokom neke prezentacije ili intervjua zbog nesigurnosti ili loše vremenske organizacije? Iako mladi u Bosni i Hercegovini rijetko pronalaze načine kako da vježbaju i ispravno usavršavaju svoje mehke

vještine tokom svog školovanja, veliki broj programa, nevladinih organizacija i građanskih udruženja svoj rad baziraju upravo na učenju i razvitku ovakvih sposobnosti. *Soft Skills Academy* je radionica koja se već po sedmi put organizuje od strane članova i članica sarajevskog tima Udruženja studenata elektrotehnike Evrope (EESTEC). Ova internacionalna organizacija nudi sjajne prilike mladim osobama, a upravo jedan od takvih projekata je i *Soft Skills Academy* – besplatna radionica ličnih i profesionalnih vještina, namijenjena studentima i studenticama svih fakulteta u Sarajevu. Ova radionica podstiče mlade na razvoj neformalnih vještina neophodnih za zapošljavanje i uspješnu karijeru, ali i pripremaju za izazove modernog života koje tradicionalan način studiranja ne može obezbijediti.

Adil Karadža, bivši učesnik SSA, koji je ove godine obnašao i poziciju koordinatora

tima za odnose s javnošću, kaže: *SSA 2019 održana je od 8. do 10. marta, a 40 odabranih učesnika i učesnica imalo je priliku prisustvovati treninzima na teme: Emotions – Inside and Out, Presentation Skills, Project Management, Stress Management i Time Management. Pozitivna stvar koja krase SSA je što, pored razvijanja i usavršavanja neformalnih vještina koje su također izuzetno bitne u poslovnom svijetu, studenti i studentice imaju priliku upoznati nove ljude, ostvariti nove kontakte, proširiti svoje vidike, dodatno se motivirati u izgradnji sebe, rada na samosvijesti i samopouzdanju. Svjesni značaja ovakvih projekata za razvoj zajednice, kao sekundarni cilj podcrtavamo promovisanje i afirmaciju neformalnog obrazovanja i generalno vannastavnih aktivnosti.*

Jednake ciljeve ima i tuzlanska organizacija *Projekt ABC* koja već godinama, izme-

Adil Karadža

đu ostalog, realizuje planetarno poznati Toastmasters klub i to na engleskom i njemačkom jeziku. Ovaj klub koji je osim u Tuzli, još aktivan i u glavnom bh. gradu, ima za cilj rad i vježbu uspješnog javnog govorništva, kao jednu od glavnih osobina liderki i lidera današnjice. **Samira Selesković**, psihologinja iz Tuzle, jedna je od začetnica tuzlanske verzije Toastmasters kluba na njemačkom jeziku. Ona smatra da joj je ovo iskustvo pomoglo kako s jezičkim vještinama, tako i s vještinama govorništva. Samira kaže: *Redovni odlasci u Klub javnog govorništva na njemačkom jeziku rezultirali su pozitivnom promjenom moje verbalne, kao i neverbalne komunikacije. Prilikom javnih nastupa osjećam se više samopouzdanije nego ranije. Sada primjećujem vještine dobrog predavača, čiji govor ima uvod, glavni dio i zaključak. Sve što radimo u klubu vreme-*

nom se može naučiti, ali upoznati izvrsne mlade ljude i način na koji oni razmišljaju meni su najveća motivacija zbog koje vodim Klub javnog govorništva na njemačkom jeziku, a posjećujem i druge klubove Udruženja građana Projekt ABC u Tuzli. Širom svijeta, pa tako i u Bosni i Hercegovini, zahtjevi za uspješnu i produktivnu karijeru postaju sve veći i veći. Ipak, iako mehke vještine vrlo često posmatramo isključivo kao sposobnosti koje su nam potrebne da bismo zablistali u nekom poslovnom, kapitalističkom svijetu, stvarnost je mnogo drugačija.

Ove vještine nam zapravo omogućavaju da dijelimo svoje vrijednosti i ideje na efektivan način, da komuniciramo s drugima, da jedni druge razumijemo, i stoga svi iskoristimo svoj potencijal i talente, bez obzira na karakterne razlike među svima nama.

Evropski parlament mladih

Još davne 1987. godine, u Francuskoj, stvorena je organizacija koja je, mogu slobodno reći, promijenila živote mnogih mladih ljudi širom Evrope. U pitanju je Evropski parlament mladih (EPM) koji godišnje okuplja oko 30.000 mladih na preko 500 evenata u 40 evropskih država. Čar Evropskog parlamenta mladih je činjenica da je to organizacija za mlade ljude koji predvode mladi ljudi. Više o EPM-u će nam reći predsjednica Nacionalnog komiteta Bosne i Hercegovine – **Sara Ibrović**. Ova

Ajna Dizdarević,
Zenica, učenica
Prve gimnazije u
Zenici

inspirativna i uspješna mlada djevojka je uprkos svojim obavezama izdvojila vrijeme kako bi nam objasnila rad organizacije. Upravo je prije intervjua bila na jednoj od sesija u Gruziji, gdje je preuzela ulogu predsjednice akademskog tima.

Izabrala sam upravo ovu djevojku za intervju, jer se već duže vrijeme bavi EPM-om, aktivna je članica i time opravdava svoju poziciju.

Kako je nastao EPM u BiH?

Ova organizacija u našoj državi djeluje aktivno već pet godina i njen glavni cilj je povezivanje, obrazovanje i ohrabrivanje mladih ljudi iz čitave Bosne i Hercegovine u procesu donošenja odluka kroz simulaciju *Evropskog parlamenta* te upoznavanje sa i približavanje evropskog duha i vrijednosti.

Grupa mladih ljudi, na čelu sa **Harisom Kušmićem**, bivšim predsjednikom organizacije, pokrenula je proces dovođenja ove organizacije za mlade u BiH.

Nakon nekoliko neuspjelih pokušaja, EPM u BiH osigurao je status inicijative 6. novembra 2013. godine, dok je kandidat-ski status u mreži Evropskih parlamenata mladih dobio 13. jula 2014. godine, nakon organiziranja prve nacionalne sesije.

Od početka do sada uspjeli smo otvoriti

Sara Ibrović

regionalne urede organizacije u pet gradova: Sarajevo, Mostar, Zenica, Tuzla i Banja Luka.

Kakve aktivnosti organizirate?

EPM organizira regionalne sesije, koje mogu biti na srednjoškolskom i univerzitetskom nivou, nacionalne sesije te međunarodne forume. Sesije/forumi se sastoje iz tri dijela: *team building*, rad u komitetima i generalna skupština, gdje druga dva dijela predstavljaju simulaciju rada Evropskog parlamenta. Sesije traju između tri i sedam dana.

Pored sesija, koje se održavaju gotovo svaki mjesec, projekat *Understanding Europe*, koji djeluje na principu održavanja kurseva u srednjim školama o edukaciji o Evropskoj uniji, njenoj historiji, funkcijama i institucijama, uključen je u redovni rad organizacije.

Također, radi internog razvoja i napredovanja organizacije, organiziramo alumni treninge koji naše članove osposobljavaju znanjem potrebnim za učestvovanje na sesijama te Akademiju EPM BiH koja se godišnje održava radi poboljšanja regionalne koordinacije između ureda i njihovih članova, te postizanja kvalitetnijeg rada organizacije.

Od narednog mjeseca uvodimo novu vrstu projekta – *Outreach and Inclusion Weekends* koji će trajati po dva dana i koji za cilj imaju socijalnu inkluziju mladih iz manjih sredina i gradova u kojima nemamo ured za aktivnosti Evropskog parlamenta mladih.

Koje mogućnosti EPM pruža?

EPM pruža neformalno obrazovanje zasnovano na evropskim vrijednostima i principima, važnosti posjedovanja vlastitog mišljenja i ekspresije istog bez straha od neprihvaćenosti.

Pružila mladima prostor za kreativno i kritičko izražavanje i napredovanje, kroz razne aspekte u organizaciji. EPM je idealno mjesto za pronalaženje sebe kroz razne aktivnosti koje nudi.

Ko se sve može prijaviti na sesije i kako postati član?

Kroz naše aktivnosti koje organiziramo širom Bosne i Hercegovine prošlo je više od 4.000 mladih od 15 do 25 godina, te smo kao takvi jedna od najprepoznatljivijih organizacija za mlade u BiH. Na naše sesije se mogu prijaviti srednjoškolci i studenti, zavisno od tipa sesije, te za participaciju na sesijama nije potrebno članstvo. Svaki ured jednom u šest mjeseci otvori poziv

Regionalna sesija – sesija nižeg nivoa koja za cilj ima okupljanje mladih uglavnom iz tog grada/okoline, ali i širom BiH. Na regionalnim sesijama rijetko bude internacionalnih delegata, a najbolji delegati imaju osiguran direktan prolaz na nacionalnu sesiju.

Nacionalna sesija – sesija koja predstavlja viši nivo u odnosu na regionalnu sesiju, gdje se okupljaju mladi širom Evrope. Funkcionira po istom principu kao i sve druge sesije, delegati su podijeljeni u komitete, a na kraju se biraju najbolji koji direktno prolaze na internacionalnu sesiju.

za nove članove na našoj Facebook stranici (*European Youth Parliament Bosnia and Herzegovina*), koji prvo prođu proces online aplikacija, a zatim intervjua.

Šta čini EPM posebnim?

O ovome bih mogla pričati u dva smjera: poseban je interno u našoj zajednici, jer je jedna od rijetkih organizacija koja pruža vrstu obrazovanja koju sam prethodno spominjala i vještine koje su ključne za dalji profesionalni razvoj i poseban je jer individualno osobama nudi šansu upoznavanja njihovih vršnjaka širom Evrope, integrisanje u tu međunarodnu mrežu, širenje vidika i poticanje kritičkog razmi-

šljanja, što je danas poprilično teško postići među mladima.

Na koji način je EPM pomogao mladima, kako i ko to "osjeti"?

Pomogao je na način da im je pružio platformu za diskusiju i debatiranje tema koje nisu uključene u njihov redovni *syllabus*. Lično smatram da EPM širi vidike i postiže poticanje multikulturalnosti i međusobnog poštovanja kod mladih.

Ovo, iako ne nužno vidljivo na prvu, itekako osjeti i zajednica, jer polako dobiva evropski osviještene ljude, spremne da podignu svoj glas za promjenu.

Matura i ekskurzija u medresi

Amina Abadžić,
Živinice, učenica
Behram-begove
medrese u Tuzli

Ono što srednjoškolce najviše raduje u posljednjoj godini školovanja jesu ekskurzija i matura. Učenica sam jedne od medresa pa ću vam predstaviti po čemu se to razlikuju medrese od ostalih srednjih škola kada su matura i ekskurzija u pitanju. Ekskurzije se uglavnom održavaju

na početku godine. Ono što je specifično za učenike medrese je da učenice i učenici putuju u odvojenim autobusima, dok to nije slučaj s drugim školama. Sljedeća karakteristika je da se mora poštovati poseban stil odijevanja i ponašanja koji je u skladu s propisima vjere. Muzika tokom putovanja nije zabranjena, ali se ipak moraju birati pristojne pjesme, a upotreba alkohola za vrijeme ekskurzije je strogo zabranjena. Učenici zajedno s profesorima obilaze razne historijske objekte, ali dobiju i svoje slobodno vrijeme da mogu samostalno posjetiti šta žele, s tim da su uslovljeni da se moraju vratiti u hotel do određenog roka. Prema riječima profesorice hemije, **Alme Jusić**, koja predaje u Be-

Matura Behram-begove medrese

hram-begovoj medresi, učenici veoma često bivaju uslovljeni od roditelja da će ići s društvom na ekskurziju ukoliko obećaju dobar uspjeh na kraju godine, pa onda možemo zaključiti da srednjoškolce upravo ekskurzija motivira da bolje uče i obrazuju se posljednje godine. Maturanti i maturantice vraćaju se s gomilom snježnih kugli u kojima su razni koloseumi, ajfelove kule i krivi tornjevi, razglednicama iz Turske, Paralije, novim patikama i dresovima Juventusa ili Milana. Kada je riječ o maturi, to je posebna ceremonija kojom mladi zvanično završavaju svoje srednjoškolsko obrazovanje. Medreslije se razlikuju od ostalih srednjoškolaca, prvenstveno po tome što imaju dva događaja koja im predstavljaju tu "maturu". Ovdje ću govoriti o svojoj školi, Behram-begovoj medresi u Tuzli. Prvi događaj je svečani defile, šetnja učenika kroz grad. Uz pratnju roditelja, profesora i prijatelja, maturanti svojoj šetnji počinu ispred Medrese, prošeta-

ju do platoa Kapije, gdje se prouči Fatiha i polože bijele ruže, čime se odaje počast ubijenoj omladini 25. maja 1995. godine od strane Vojske Republike Srpske, zatim se upute do Džindijske džamije i mjesta gdje je bila zgrada Medrese prije nego što je srušena davne 1949. godine. Drugi događaj je svečana akademija, koja se održava u Bosanskom kulturnom centru u Tuzli, gdje uz svečani program i govore raznih profesora, učenici zvanično završavaju svoje školovanje. Sve učenice medrese imaju istu haljinu na maturama, a učenici imaju ista odijela i to je još nešto po čemu se razlikuju od drugih srednjih škola. Ostale srednje škole s maturama nisu toliko komplikovane kao medrese. Svečani defile, proslava i matura, sve se dešava u jednom danu. Nakon kratke šetnje gradom, maturanti u svom punom sjaju, u svečanoj odjeći odlaze do hotela, gdje nastavljaju svoje slavlje završetka školovanja do kasno u noć.

Ekскурzija Behram-begove medrese

Muzika je jak izum

Farah Vlahovljak,
Sarajevo, učenica
Treće gimnazije u
Sarajevu

Muzika je od velike važnosti za sve. Kroz muziku ispoljavamo naše emocije, ona nas smiruje ili nam daje neku posebnu energiju. Koliko ljudi danas uopće zna značenje muzike? Da li slušamo muziku samo kada smo sretni? Da li slušamo sve vrste muzike ili samo jednu određenu vrstu? Postoji mnogo pitanja vezanih za muziku, ali isto tako, i mnogo različitih mišljenja. Postoji izreka *Muzika je lijek za dušu i tijelo* i to je zaista tako jer muziku slušamo ne samo kada smo sretni već i kada nismo raspoloženi, kada nas nešto boli, kada smo tužni, pa se često poslije toga osjećamo bolje i ispunjenije. **Taida Hodo** je učenica Treće gimnazije u Sarajevu. Taida je pohađala muzičku školu i sada aktivno svira u orkestru. Rekla je da je muzika za nju nešto posebno; nešto poput magije. Također kaže da je muzika prisutna svugdje oko nje.

Muzika je u mom životu prisutna od ranog jutra kada me probudi zvuk alarma pa sve do večeri kada gledam filmove, reklame, serije u kojima slušam različitu muziku. Muzika mi pomaže da se smirim u toku napornog dana u školi, da se razveselim ili da potisnem osjećanja koja ne želim pokazati drugima. Od prvog razreda osnovne škole sviram violinu i ona je jedan od razloga ovolike ljubavi prema muzici. Onog trenutka kada je uzmem, kad je osjetim na svom ramenu, kad njene žice razigraju moje prste – magija počinje... Kada poslije nastave do-

đem kući i počnem izvršavati svoje obaveze, stavim slušalice u uši i odjednom, ruka počne brže pisati kao da je istrenirana, čak i one najteže zadatke uspješno izvršim kada čujem nježni glas kako pjeva "Ti možeš sve!" Uz pomoć neke pjesme ljudima lakše objasnim svoja najdublja osjećanja koja ne mogu pokazati na neki bolji način!

Razgovarajući s Taidom i ja sam osjetila to što je pričala, osjetila sam nešto čarobno, tu neku magiju. **Talha Karamehmedović** je učenica Srednje tehničke škole grafičkih tehnologija, dizajna i multimedije u Sarajevu. Talha je rekla da za nju muzika predstavlja nešto neobično i lijepo.

Nije mi bitno koju vrstu muzike slušam i kada. Muzika za mene predstavlja smirenje u teškim trenucima, ispunjava me nekim čudnim osjećajem koji baš ne mogu objasniti. Ona za mene predstavlja spas, kao da me izbavi iz mojih problema i briga. Kad god sam tužna slušam nešto što će mi podići raspoloženje.

Zanimljivo je da postoji nešto poput muzike u kojoj ne možeš naći riječi da opišeš taj osjećaj. Jednostavno se osjećaš drugačije, znaš da si ispunjen nečim, ali ne možeš shvatiti šta je to što te ispunjava i od čega se osjećaš bolje.

Asja Čoković je učenica Prve bošnjačke gimnazije u Sarajevu. Asja je također pohađala Osnovnu muzičku školu, sada ne svira toliko aktivno već, kao što ona kaže, samo za svoju dušu. Asja kaže da nju kao i većinu ljudi muzika asocira na određene ljude ili situacije u životu praćene različitim osjećanjima.

Svaki žanr u sebi nosi određeni ritam i temu koju svaki čovjek može shvatiti na različit način, zavisno od toga na koji način on to prihvaća. Za mene je muzika definitivno nešto što mi pruža osjećaj relaksacije. Nemam određenu muziku koju slušam, već se prepustim onom zvuku koji mi u određenom mo-

mentu odgovara, bilo da je to klasični jazz instrumental ili čak neki rock stil koji u posljednje vrijeme posebno preferiram. Mislim da je veliki problem to što ljudi ne znaju dovoljno, te zbog toga vrlo često omalovažavaju određene muzičke pravce. Ukoliko želimo uraditi nešto za sebe, moj savjet je da dnevno slušamo barem pet minuta bilo koju vrstu muzike kako bi nam to uljepšalo dan.

Ljudi često grade predrasude o muzici i nameću ostalima svoje predrasude o različitim vrstama muzike. Često čujemo ljude kako govore da muzika koju slušaju ljudi danas i nije muzika, a da je prava muzika postojala nekad prije. Opet, čujemo i mlađe osobe koje smatraju da je muzika od prije dosta zastarjela i da je na neki način "glupo" da se danas sluša. Smatram da svako ima pravo na izbor i da muzika ne može biti "ružna" ili "glupa" za slušanje ako se mi tu pronalazimo ili ako je upravo to ta muzika koja nama uljepšava dan!

Nevideni modni krik

Irma Ahmetspahić,
Zenica, studentica
Odsjeka za
komunikologiju
na Fakultetu
političkih nauka
u Sarajevu u
Sarajevu

Modni krikovi su svakidašnja pojava. Neke prihvatimo objeručke, neke zapravo odbacimo jer njihova unikatnost ne krije ništa lijepo za naš ukus. Ukus za sobom vuče i stil, vaš jedinstveni i neponovljivi stil.

Na ovogodišnjem *Handmade Festivalu*, nezaobilazna mi je bila **Mirsada (46)**, jedna od onih žena čije će kreacije uskoro zaživjeti punim duhom i doživjeti svoj vrhunac i afirmaciju među svim generacijama i decenijama poslije. Ono što je izdva-

Handmade Festival u Sarajevu 2019

ja od njenih kolega i kolegica, kreatora i kreatorki, jeste upravo njen stil oblačenja. Kad ju vidite, pomislite da nije s ovog svijeta. Nije to ništa neukusno već je jednostavno neuobičajeno. Ukusno i stilski uređeno. Mirsada je ove godine na *Handmade Festivalu* 2019 izazvala veliki interes i oduševljenje svojim izvanrednim, kreativnim i unikatnim ručnim radovima. U moru primamljivih radova, ubjedljivo su prvo mjesto zauzeli lančići, prvi put predstavljeni na Festivalu. Izuzetno intrigantni, privlačni i specifični, činili su mi se kao apsolutni vrhunac prodavanih proizvoda.

Ljudi su zbunjeno gledali i pokušavali shvatiti šta to predstavlja, čak je bilo i upita je li to moguće nositi zbog težine, je li zamorno i slično, što je smiješno svakako. Ja sam ovo prvo počela nositi, jer

uživam u nečemu drugačijem. Ko je malo hrabriji, ko želi istaknuti svoju individualnost, malo izaći iz gomile jednoličnog ponašanja, iz okova takozvane mode koja vlada među svima podjednako. Ove lančiće sam prema sebi kreirala, prvenstveno, a desilo se s namjerom da potaknem djevojke i žene oko sebe da iskažu sebe kroz drugo i drugačije. Volim neobične i unikatne radove. Otkako znam za sebe, bavim se nekim kreativnim radom. Sada sam konkretno bazirana na izradu cekera, suknji, pa, između ostalog, i ovih ogrlica. Na Handmade sajmu sam ponudila i druge odjevne predmete, tipa ogrtač pleten od žive svile, što znači da izuzetno sija na suncu, te koji je idealna kombinacija uz ove lančiće. Ne volim monotoniju. Ja smatram da je moda uniforma. Svi nose iste stvari, iste jakne, iste torbice, kao da jedva čekaju da se pojavi nešto što sami nisu osmislili i da jednostavno riješe problem toga šta obući na sebe, kaže Mirsada.

Lančići se rade od posebno pripravljene smjese, koju, razumljivo, gospođa ne otkriva. U daljnjem postupku se suši, siječe, šmirgla do glatke površine, te oblikuje uz pomoć vode i farba po želji. Proces izrade, izuzme li se pripremanje materijala, traje nekoliko dana, precizirano tri.

Da li ih prvi put predstavljate na ovom sajmu i kakva je bila povratna informacija?

Napravila sam ih odavno, ali prvi put ih predstavljam ove godine na Festivalu. Inače sam ih ja furala, čisto da vidim reakcije, ali apsolutno svi su pokazali interes za ovaj lančić na svakom susretu, tako da sam odlučila da ih pustim u prodaju. Cijene variraju od 15 do 20 KM, zavisno od broja privjesaka na lančiću.

Planiram raditi nove suknje za ljetnu sezonu 2019, također i širiti ove proizvode u druge gradove, možda i države (smijeh). Nešto slično ovoj suknji s novinskim printom,

koju sam ponudila čisto da vidim kakva će povratna informacija biti i izazvala je oduševljenje. Također, planiram izrađivati još jedan tip ogrlica od drveta, u koje ću utiskivati rune, porukice koje nose određenu simboliku. Na sajmu je dobijena pozitivna povratna informacija, kako za lančiće, tako i cekere rađene od vreća za kafu, na kojima ostaje print ambalaže kafe iz Brazila, jer je to, sigurna sam, dosad neviđeno. Također i od filca, vune koja se nužno presuje da bi bila čvrsta i spremna za korištenje u izradi torbi, cekera i ponekih suknjica.

Na koji način neko može pronaći ličnu kreativnost u svojoj unutrašnjosti?

Mislim da bi se svi trebali pronaći u onome što vole i dati svoj maksimum u što većoj izgradnji sopstvene ličnosti kroz takve, nazovimo ih, projekte. Jer ako se ne pronalazite u svom radu, onda taj rad i neće biti kvalitetan. Ja sam i kao djevojčica uređivala svoje cipelice, obične cipelice, cirkončićima i bojama sam ih činila samo svojim. Inače sam prodavačica po zanimanju, ali

Mirsada i Irma

uvijek sam sa strane pronalazila oduška kroz kreativnost u modi, dok se konačno i unazad pet godina nisam bazirala isključivo na taj put. Ja zaista preferiram stvari koje mogu nositi svaki dan. Za stvari koje izrađujem, materijal uglavnom pronalazim u Bosni, nešto preko eBay-a, za *dream catchere* i torbice. Nismo svjesni koliko su nam nadomak ruke stvari od kojih možemo stvoriti nešto prepoznatljivo i unikatno.

Na svojoj Facebook stranici *MM lampe*, Mirsada nudi asortiman kako odjevnih, tako i predmeta za domaćinstvo, dekupaž, lampe ručno rađene od špage, torbe, satove, kutije i slično, samo još kada bi ljudi znali to iskombinirati, iskoristiti i značajno izmijeniti svoj enterijer.

Ključni način pronalaska sebe i svojstvene kreativnosti?

Svi mi smo zasebne individue. Bit je pronaći način kako biti ispunjen, zadovoljan,

istinski sretan. Ponekad se to jednostavno krije u nama i iziskuje način i put dolaska do takve spoznaje. Bilo da je riječ samo o izgradnji vlastitog stila ili samoga/same sebe, zaslužni smo za to i sami smo kreatori svog puta, cilja i identiteta. Samo da se malo probudite, pronašli biste u sebi neosporivu kreativnost koju svako posjeduje. Ljudi su generalno ograničeni. Svaka cijena u bilo kojem šoping centru je uredu i prihvatljiva kada nešto želite, a ručni radovi su apsolutno svima skupi, jer se zaista malo cijeni uloženi trud, rad i zalaganje za proizvod koji gledate ispred sebe. Preporučila bih da samo jednom pokušate sami to proizvesti, možete se iskušati, a možete i samo prepoznati prave vrijednosti.

Samo bi trebao/la iskazati svoj stil, koji je samom činjenicom da je tvoj, upravo specifičan i prepoznatljiv u svakom slučaju. Trun slobode, to je sve.

Mirsadin štand

Ustajala sam sedam dana u pet ujutro i postala milenijalac

Jovana Đurić,
diplomirani
psiholog,
Beograd

Klasičan klikbejt, ali makar ću biti iskrena pa ću vas odmah upozoriti da se ništa nije desilo. Niti sam ustajala u pet ujutru. U posljednjem periodu i sama imam mnogo obaveza zbog kojih naravno prokrastiniram – ni manje ni više nego gledajući zaista nepotreban sadržaj na *Jutjubu*. Pošto brzo shvatim šta radim pomislim da bi bilo dobro da pogledam video *Kako prestati prokrastinirati*, čime zapravo svoje odlaganje obaveza nastavljam, ali sa malo manjim osjećajem krivice. Odlučila sam da se pozabavim ovom temom i da istražim zbog čega svi mi gledamo, a ništa ne radimo te sam zašla među beogradske tinejdžere da vidim šta oni kažu na sve ovo. Provešću vas kroz pitanja koja sam postavljala u razgovoru sa milenijalcima i učit ćete kako je jedan neformalan razgovor postao veoma ozbiljan.

Sada su dosta popularni videi tipa: Ustajala sam sedam dana u pet ujutru i evo šta se desilo, ili Jela sam samo ovo, pila ono, radila nešto deseto i evo šta se desilo, da li gledate takve stvari?

Milenijalka br. 1: UF! Stalno! Pre sam se pitala kako ljudi zarađuju od *Jutjuba* uopšte i ko gleda te gluposti, i evo me sad! *Kako učiti, Kako smršati, Kako očistiti stan*, samo još fali da tražim *Kako živeti*. (smijeh)

Milenijalka br. 2: Samo ću dodati još modu, odeću, frizure *DIY (Do It Yourself)* – Uradi

sam)...

Milenijalac br. 1: Mi muškarci nemamo baš tih problema, mi više volimo kompilacije, iako priznajem ni to nije nešto boljeg kvaliteta sadržaja, ili neke druge gluposti. Ja obično gledam *gejmere*.

Nekada bih možda i rekla kako je najgluplja stvar gledati kako neko drugi igra igrice, ali i mi žene gledamo kako neko drugi sprema kuću, kako se šminka i slično.

Milenijalac br. 1: Pa da, sada možemo i mi da se podsmevamo vama, jer ja makar mogu da pređem neki nivo, ali šta vi imate od toga što je neko tamo sredio kuću?

E baš o tome sam i htjela da diskutujemo. Šta mislite zbog čega svi mi gledamo to, zbog čega vama to pruža satisfakciju?

Milenijalka br. 2: Ponekad mislim da smo svi kolektivno odlepili, ali ne znam, ja volim da vidim kako drugi nešto rade, nekada pokupim neki fazon ili dobar savet za nešto.

Milenijalka br. 1: Mene to iskreno motiviše. Ja kad treba da sređujem ormar, što mrzim da radim, ja se sedam dana pripremam, gledam kako su drugi sredili, šta su uradili, da li može za male pare da se napravi nešto novo, po kom sistemu slažu odeću i tako.

Milenijalac br. 1: Ja većinom gledam *Jutjub* kad nemam šta da radim, pa ubijam vreme. A igrice pratim redovno i nekad, ako ja zaglavim na nekom nivou, hoću da vidim kako ga drugi rešavaju.

Zar to ne oduzima čar da sami nešto smislimo, ili napravimo? A i koja je čar u prelasku nivoa ako vidiš kako se prelazi?

Milenijalac br. 1: Pa da, to jeste malo u poređenju s tim kako je nekada bilo i kako si sam morao da se snalaziš za sve. S druge

strane, šta će nam silna tehnologija i napredak ako je nećemo koristiti. To je kao da imamo veš mašinu, a veš peremo ručno kao naše prababe, možda čak i bake. Treba se pomučiti malo, ali treba i znati kada prestati s mučenjem ako nam je nešto već servirano. Bolje da onda to vreme koje bismo utrošili na to koristimo za nešto gde možemo biti kreativniji.

Milenijalka br. 1: Slažem se! Previše se bavimo negativnim, i kako smo mi ovakvi ili onakvi, a isto su govorili i za naše roditelje, i njihove roditelje, i tako unazad, a što ćemo i mi verovatno govoriti za našu decu...

To sasvim korektno zapažate i slažem se s tim da se nove generacije spominju u negativnom kontekstu, što nije sasvim tačno. Da li vas to ljuti?

Milenijalka br. 1: Mene da! Ne razumem zašto se ljudi ne bave svojim životima i puste nas da živimo svoje. Na kraju ćemo videti čiji su načini bolji.

Milenijalka br. 2: Pa onako, i da i ne. Mislim da i mi moramo neke negativne kritike sagledati i možda popraviti. Ali mislim da se mi moramo dosta više truditi da im doka-

žemo da nismo najgori.

Milenijalac br. 1: Iskreno, ni ne razmišljam o tome. Uostalom kako malopre reče, moj život i moji uspjesi će pokazati da li je nešto bilo ispravno ili ne.

Da li imate neki savjet za vaše vršnjake, ali i mene, kako da prestanemo odlagati obaveze?

Milenijalka br. 1: Dok god ispunjavate vaše obaveze, možete ih odlagati koliko hoćete! Za sve ono za šta ste motivisani, uradićete to bez želje za bilo čim drugim!

Milenijalka br. 2: Slažem se! Ili pogledajte video *Kako prestati odlagati obaveze?* (smijeh).

Milenijalac br. 1: Samo furajte svoj fazon!

Za sve koji imaju problem sa odlaganjem obaveza kao mi, istražite na netu jednostavnu *Pomodoro* tehniku! Ukratko, riječ je o mjerenju vremena. Ukoliko imate neku obavezu, stavite tajmer na 25 minuta i bez pauze se posvetite tom zadatku. Ukoliko zadatak ne završite – napravite pauzu od pet minuta i ponovite ciklus. Ukoliko ste uspjeli završiti vaš zadatak, bravo!

Šta je zajedničko Djedu Mrazu i Dajani Đurić

Majra Grabić,
Tuzla, učenica
Behram-begove
medrese u Tuzli

Moja sagovornica, **Dajana Đurić (29)** iz Brčkog, jedna je od heroina o kojima se ne priča mnogo. Dajana je referentica za romska pitanja u Vladi Brčko distrikta, ali se, pored toga, bavi neobičnim poslom za jednu djevojku, dimnjačarstvom.

Kako si došla na ideju dimnjačarstva?

Dimnjačarstvom sam se počela baviti kroz zabavu i igru. Tada sam imala samo šest godina i s nestrpljenjem sam čekala tatu da dođe s posla kako bih se igrala njegovim dimnjačarskim alatom. Moji vršnjaci imali su igračke poput autića i barbika, dok su moje igračke bile dimnjačarske četke. Sa samo deset godina prvi put sam se popela na krov i očistila svoj prvi dimnjak.

Koje si sve prepreke morala prevazići na putu postajanja dimnjačarkom?

Još u osnovnoj školi sam počela učiti tajne dimnjačarskog zanata. Završivši osnovnu školu, upisala sam Poljoprivrednu i medicinsku školu u Brčkom, smjer - ekološki tehničar. U drugom razredu srednje škole odlučila sam uporedo s redovnom školom upisati vanrednu za dimnjačara, te tako stekla zvanje kvalifikovane dimnjačarke. Nakon toga ubrzo je uslijedio Fakultet za ekologiju u Banjaluci, gdje sam diplomirala na temu *Zaštita vazduha s osvrtnom na dimnjačarstvo*.

Kako je okolina reagirala?

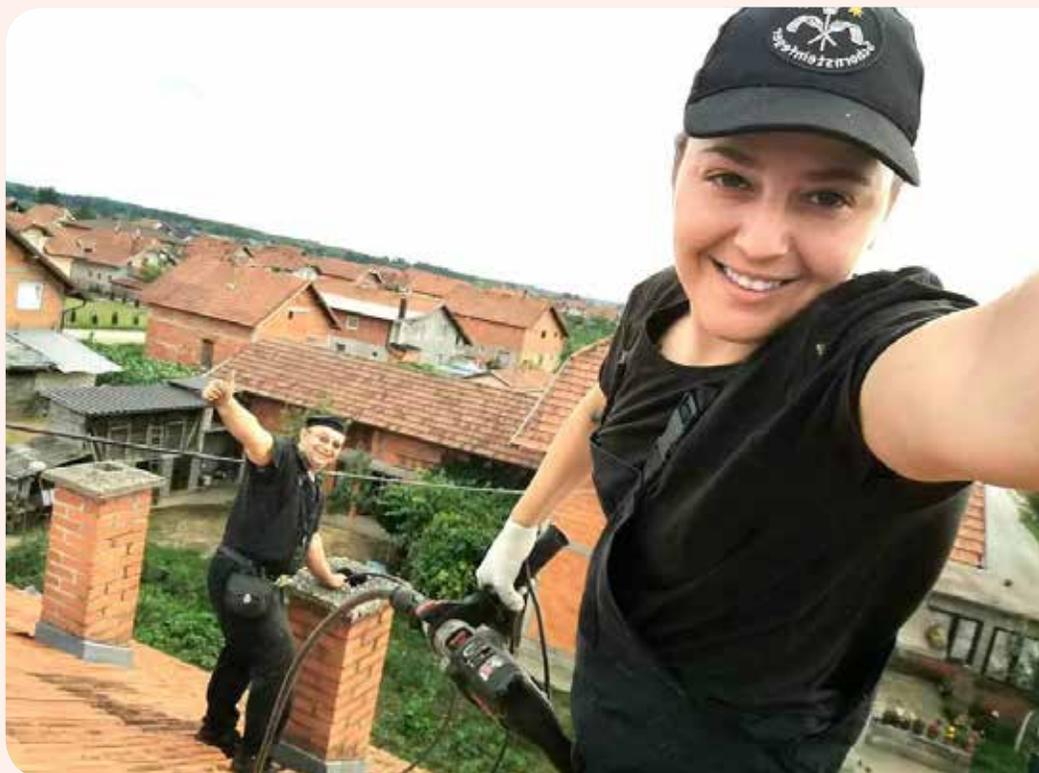
Čudno je kada dođemo u jedno domaćinstvo i oni vide djevojku na ovom zadatku. Najčešće pitanje koje dobijam je zbog čega radim tako prljav posao, jer to navodno ne dolikuje jednoj djevojci. Moj odgovor na to pitanje jeste da volim sama zarađivati, a ne zavisiti od roditelja, baš kako su me oni učili.

Da li si radeći taj posao osjetila diskriminaciju?

S obzirom na to da sam Romkinja i da to s ponosom ističem, dok sam bila na fakultetu, osjetila sam postojanje diskriminacije, ali sam vidjela da je diskriminacija svakodnevno prisutna među svim ljudima. Samo ovisi od osobe do osobe da li je prepoznaje. Što se tiče spolne diskriminacije, ne bih rekla da sam je osjetila na svojoj koži radeći ovaj posao, ali istakla bih da ljudi u Bosni i Hercegovini nisu svjesni kakvih sve snažnih žena ima u našoj zemlji, jer sam lično kroz svoj rad upozнала dosta takvih.

Kako se osjećaš radeći taj posao?

Što se tiče dimnjačarstva, taj posao ne smatram da radim, nego da ga živim i uživam u njegovim ljepotama. Jedna od ta-

Dajana Đurić

kvih ljepota je kada radite ljeti, a popnete se na krov i gledate zalazak sunca i svijet iz ptičije perspektive.

Kako usklađuješ sve obaveze budući da radiš dva posla?

Vrlo lako usklađujem ta dva posla. Od ponedjeljka do petka sam zaposlenica Vlade Brčko distrikta i radim kao referentica za romska pitanja u obrazovanju, dok sam vikendom dimnjačarka. Vikend je kad većina ljudi uspori, a ja ubacim u petu brzinu i punom parom radim kao djevojka dimnjačarka. Kada mi neko postavi pitanje kako se odmaram i da li uopće odmaram, odgovorim da je moj odmor sjesti na motor jer je često potrebno potrošiti pun rezervoar goriva da vam se um opusti. Isto tako, moj odmor je i moj dimnjačarski muzej koji sam napravila, a u posje-

tu su mi dolazili dimnjačari iz Italije, Slovenije, Hrvatske i naravno Bosne i Hercegovine. Na samom kraju bih istakla nešto vrlo važno za sve čitaoce. Najvrednije što čovjek ima je život. Sve nam se može uzeti osim slobode koja stanuje u našem umu, osim dobrote koja živi u našem srcu, osim volje za životom i stvaranjem. Jedini pravi gubitak koji se može čovjeku desiti jeste da izgubi sebe. Stoga, vjeruj u sebe i u ono što radiš te uvijek imaj na umu da dokle god imaš sebe, zapravo imaš sve što ti treba.

Nadam se da ti je, dragi čitaocice/draga čitateljice, Dajana donijela osmijeh i bez hvatanja za dugme, jer ova pozitivna djevojka je dokaz da se može uspjeti u ostvarenju svojih snova.

Znak za riječ

Marina Glavinka,
Sarajevo,
učenica Pete
gimnazije u
Sarajevu

Da li ste znali da postoji jezik kojim možete komunicirati pod vodom, u bučnoj prostoriji i na velikoj udaljenosti od osobe, a da ne upotrijebite glasne žice? Naime, riječ je o znakovnom jeziku. Znakovni jezik najviše koriste osobe s oštećenjem sluha, ali ga može koristiti svako ko želi. Međutim, postoje problemi s kojima se gluhe i nagluhe osobe svakodnevno suočavaju. **Ira Adilagić** i **Alma Mujanović** su djevojke koje su društveno aktivne i od-

lučile su osnovati *Znak za riječ*, stranicu isprva na društvenoj mreži *Facebook*, pa onda *Instagram* i *YouTube*, gdje svakodnevno objavljuju video s dvije ili tri riječi, a nekad i rečenicom na znakovnom jeziku. Nedavno im se priključila i **Maida Mujanović**. Njih tri marljivo, zajedničkim snagama, svakodnevno promoviraju znakovni jezik. Ira, Alma i Maida odlučile su podijeliti čitaocima i čitateljicama *Preventee*-na mnogo korisnih i poučnih informacija o njihovom radu.

Šta je to zapravo Znak za riječ, otkad postoji i kako ste došle na ideju osnivanja?

Alma: Osnovna barijera u komunikaciji s osobama s oštećenjem sluha jeste nerazumijevanje znakovnog jezika. U našoj državi nema dovoljno kurseva niti edukacija, te smo željele da znakovni jezik bude dostupan apsolutno svima – gluhim, na-

gluhima, ali i ljudima koji ga jednostavno žele naučiti. Potakla nas je problematika i sama činjenica da u Bosni i Hercegovini ima oko sedamdeset hiljada ljudi s oštećenjem sluha. Gluhe i nagluhe osobe u našoj su državi, možemo reći, na velikoj margini. Prije svega u zdravstvu, obrazovanju, ali i medijima u kojima nemaju potpun pristup informacijama. Upravo to nas je potaknulo da počnemo s nečim što će otkloniti te barijere, ne bismo li poboljšale situaciju. Tako smo došle na ideju u februaru 2018. da osnujemo *Znak za riječ*. Svakodnevno nam ljudi pišu različite riječi koje žele da objavimo. Tako i dobijamo svakodnevnu motivaciju za daljnji rad.

Koliko olakšica i prava "uživaju" osobe s oštećenjem sluha u BiH?

Alma: Kada je u pitanju zdravstvo, obrazovanje, mediji, ali i ostali segmenti života, moramo priznati da je osobama sa slušnim oštećenjem poprilično otežano. Po

pitanju inkluzivnosti u osnovnim i srednjim školama, ali i na fakultetima, gluhe i nagluhe osobe susreću se s nedovoljnom dostupnošću informacija. Naime, postoje asistenti koji su im dužni pomoći, ali dolazi do problema jer asistenti u većini slučajeva nisu dovoljno educirani.

Ira: Smatramo da profesori, nastavnici i učitelji trebaju biti podjednako educirani kao asistenti, iako to nije slučaj. Treba poraditi na toj inkluzivnosti i edukaciji radnika u takvim institucijama. Naš obrazovni sistem dužan je da bude pristupačan svim osobama po Zakonu o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini, a i članovi različitih zakona o obrazovanju nalažu da niko ne smije biti isključen niti diskriminiran ni po jednoj osnovi. Postoji i Zakon o upotrebi znakovnog jezika na nivou Bosne i Hercegovine i Kantona Sarajevo koji nalažu da su država i sve javne institucije u obavezi da budu dostupne osobama oštećenog sluha u vidu znakovnog jezika. Međutim,

Marina, Alma, Maida i Ira

znakovni jezik u Bosni i Hercegovini nije standardiziran, što znači da on lingvistički nema zvanični službeni zapis znakova kao što je standardiziran oralni jezik.

Vas tri ste osobe s oštećenjem sluha, a uspijevate završavati fakultete i pronalaziti poslove. Da li je to puno teže postići vama nego osobama bez oštećenja sluha?

Alma: Osnovnu i srednju školu završila sam bez ikakvih problema jer sam pohađala školu koja je namijenjena za osobe s oštećenjem sluha. Tu su se zaposlenici znali sporazumjeti s nama i pružiti nam sve potrebne informacije. Kada sam došla na fakultet, bilo je dosta drugačije.

Na fakultetu se dešavalo da profesori hodaju po prostoriji i ja ne uspijem pročitati s usana sve što je rečeno. Čitanje s usana je također metoda koju koristimo. Ništa nije nemoguće. Svakako da je školovanje i pronalazak posla otežan, ali nije nemoguć.

Maida: Prije svega, ima jako puno osoba oštećenog sluha, a mi želimo biti primjери da takvo stanje nije nikakav bauk, već samo treba naći način komunikacije s njima. Ne želimo niti možemo generalizirati, ali pronalazak posla teži je zbog predrasuda koje ljudi imaju.

Ukoliko u prijavi za posao napišete da imate problem sa sluhom, u većini slučajeva vas, nažalost, neće pozvati na razgovor. To je trenutna situacija, ali ipak mislimo da današnje društvo radi na tome da se otklone te predrasude da osobe sa slušnim oštećenjem nisu sposobne raditi.

Ira: Čitavu osnovnu i srednju školu provela sam bez znakovnog jezika, a nagluha sam osoba. Znakovni jezik sam naučila tek s 21 godinom. Bilo je i pozitivnih i negativnih iskustava. U školi sam bila tretirana kao i djeca bez oštećenja sluha. Najveći problem su mi bili strani jezici zbog diktata, njih nisam mogla raditi. Danas sam zaposlena u marketingu, zadužena

za veleprodaju. Svoj posao obavljam bez problema, a i kolege i kolegice su jako tolerantne. Znale su mi se dešavati interesantne i smiješne situacije.

Šta će Znak za riječ biti u budućnosti i čime se planirate baviti? Samo video-porukama ili još nečim?

Ira, Alma i Maida: U skorije vrijeme planiramo se više širiti. Fokusirane smo na promociju znakovnog jezika u svakom smislu i imamo dosta ideja i planova za budućnost, ali nam je potrebno malo više vremena. *Znak za riječ* je upravo jedan od koraka standardizacije znakovnog jezika.

Dosta smo realne što se tiče posla i svjesne smo da je potrebno još jako puno uraditi. Izdvajamo se jer nam cilj nije pokazati i naučiti znakovni jezik samo gluhe i nagluhe osobe, već i sve zainteresirane za učenje.

Postoji dosta ljudi čiji roditelji ili djeca imaju slušna oštećenja, a mislimo i na njih. Naši ciljevi i jesu da podignemo svijest o znakovnom jeziku na veći nivo. Ideo malim koracima, ali je bitno početi od nečega. Najbitnije je da smo počele!

Dokle god budemo mogle, promovirat ćemo znakovni jezik u svim segmentima društva. Svi ljudi trebaju znati važnost i praktičnost znakovnog jezika jer zaista svima u životu postoje situacije u kojima nije moguće koristiti glasne žice. Znakovni jezik je upravo dodatan alat za djelovanje u takvim situacijama. Ključ uspjeha se krije u nediskriminaciji i doprinosu s obje strane. Iritantno je što se ljudi bave posljedicama problema, a ne uzrocima. Znakovni jezik ćemo maksimalno promovirati i dati svima priliku da ga uče.

YouTube kanal
Znak za riječ

Džemo Džek i Hamdija

Ela Vrana,
Goražde, učenica
Srednje tehničke
škole Hasib
Hadžović u
Goraždu

Iza ovog simpatičnog naziva pozorišnog komada krije se djelo mlade goraždanske autorice **Emine Bogdanić**. Ova mlada autorica, prije svega pjesnikinja, učenica je četvrtog razreda medicinske škole i početkom godine izdala je svoju prvu knjigu poezije simboličnog naziva *Oprosti za poeziju*. Emina je dugi niz godina svojim pjesmama osvajala svoje prijatelje, porodicu i školske kolege. A onda, nakon što je i sama donijela važnu odluku da svoju poeziju podijeli sa širom publikom, njena promocija nije mogla proći nezapaženo. U saradnji s *Teatrom Mladih Goražde*, pred prepunom salom Centra za kulturu, napravili su spektakl, a ovaj mladi goraždanski biser zasjao je u punom sjaju. I tako, od djevojke koja svoje emocije potajno prenosi na papir, skrivajući se u posljednjoj klupi, i uvijek ponešto švrljajući po papiru, našla se u centru zbivanja, te je postala jedna od najmlađih pjesnikinja u našem gradu. U nastavku teksta uživajte u riječima ove mlade autorice.

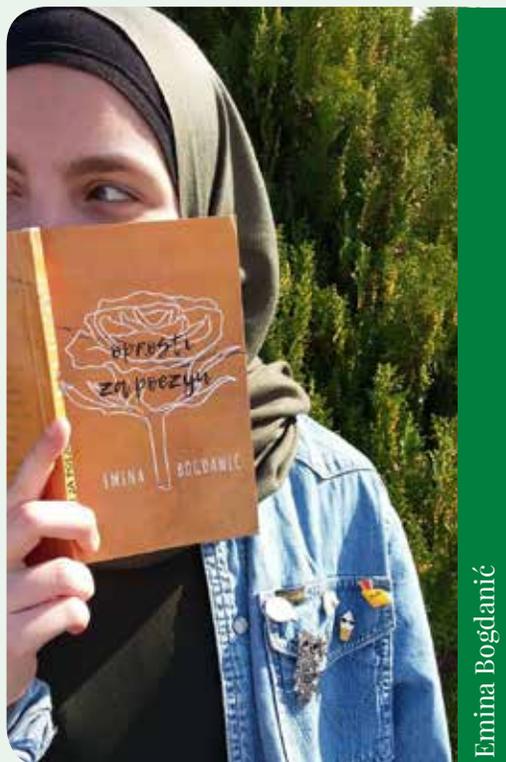
Kako, kada i zašto se poezija javlja u tvom životu?

Poeziju sam počela pisati u 12. godini. Kao mala, na različite načine voljela sam testirati svoju kreativnost, te sam otkrila kako prazan papir može biti dobra podloga za igranje riječima. To je počelo već u 9. go-

dini kada sam napisala svoj prvi roman *Pustolovine malog Bigija*, te kako sam vremenom postajala starija, kako sam počinjala sve više razmišljati, počela sam se baviti poezijom.

Svaki umjetnik na različite načine doživljava umjetnost. Jednima je to bijeg od stvarnosti, drugima pak maska kojom se ograde i postaju slobodni iznijeti ono što u realnosti surovog svijeta ne bi mogli. Na koji način ti doživljavaš poeziju?

Poezija... Poezija podstiče čovjeka da razmišlja o stvarima o kojima inače ne razmišlja, podstiče ga da obrati pažnju na sitnice koje ga inače ne okupiraju. Poezija za mene predstavlja terapijsko sredstvo.

Emina Bogdanić

Meni poezija služi da razjasnim svoje misli, isfiltriram sve što mi je u glavi, te na papir prenesem gotov proizvod. Kada jednom opazim neki detalj, dugo ga nosim sa sobom, te jednostavno imam potrebu o njemu pisati, to nešto prenijeti na papir.

Svaka tvoja pjesma krije pokoju tajnu i nosi snažnu pouku. Možeš li nas upoznati s tematikom nekih tvojih pjesama?

Uzimam za primjer pjesmu *Sanjar*. To je ponajviše autobiografska pjesma koja govori o svijetu u kojem preovladava materijalizam, potreba da čovjek ima što više, te da ima one stvari kojima će se dokazati drugim ljudima. On sve više ima, ali sve manje vidi

u onim stvarima koje ga okružuju. On malo prepoznaje bogatstvo koje ima. *Sanjar* govori o tome da kada on gleda stablo, on vidi lišće, da kada gleda nebo, drugi vide tu nebesku tamu, a on posmatra zvijezde u noći. Ima dublje poglede na svijet, gleda ispod površine. On kada posmatra lice, on ne gleda cijelo lice, on gleda samo oči jer zna da se u njima krije mnogo toga.

Danas, kada spomenemo umjetnost, kulturu općenito, mladi nekako bježe, te osjećaju jedan vid odbojnosti prema njoj. Kakva su tvoja iskustva, kako su tvoji prijatelji i kolege prihvatili umjetnost kao jedan od važnih segmenata

Ela i Emima

tvog života? Iz tvoje perspektive, kako je to danas biti mladi umjetnik, pjesnik?

Do sada sam imala koliko-toliko pozitivna iskustva po tom pitanju. Volim kada neko izdvoji omiljenu pjesmu. Tada mogu zamisliti kroz šta je ta osoba prošla i to mi pomaže da suosjećam i upoznajem duše nakon što sam ja svoju prepisala na papir. A što se tiče drugog dijela pitanja, biti mladi umjetnik u današnjem društvu, društvu tehnologije, u društvu koje je izgubilo emocije, načine izražavanja, kada je sve to išlo iz mode, nije lako. Društvo je previše ohladilo tako da teže prihvaća tu toplinu koju poezija nosi sa sobom.

Učenica si četvrtog razreda, maturantica, te se, dakle, nalaziš na raskršnici svog života. Smatraš li da ćeš danas sutra, moći živjeti od poezije u Bosni i Hercegovini?

Po mom mišljenju, veoma teško. Evo, u mom primjeru, kada sam rekla ljudima da pišem pjesme, da se bavim poezijom i da me to zanima, pitali su me zašto ne počnem pisati romane jer se to bolje prodaje. To se više traži. Pa prema toj njihovoj logici, ja bih se trebala prilagoditi društvu, onome što društvo traži, a samim time se gubi ta umjetnička sloboda da pišem o onome što želim, kako želim. Tako da, možda bi se i moglo živjeti od umjetnosti, ali čovjek bi se izgubio u tome što mora robovati prohtjevima društva.

Šta bi preporučila drugim mladim pjesnicima koji također maštaju o tome da izdaju svoju knjigu?

Moja preporuka je da pišu, da nastave pisati. Uvijek sam se vodila tim: *Ukoliko ne vidiš na polici knjigu koju želiš čitati, napiši je.* Pisanje se usavršava pismeno.

I na samom kraju, ono što čitaocima može posebno zanimati, ko je to Džemo Džek, a ko je Hamdija?

Džemo Džek i Hamdija je igrokaz koji je namijenjen djeci i odraslima. On izgleda kao jedan dječiji igrokaz, u kojem sve treba biti tako nevino i dječije, ali on zapravo u sebi krije snažnu poruku. **Džemo Džek** je čovjek koji je neko ko ima sve, ali nema ono najvažnije, nema sreću, radost, stvari koje su nam prijeko potrebne, a koje ne možemo kupiti. A sve što se ne može kupiti, Džemo Džek dolazi i traži u prodavnicama kod **Hamdije** koji je za razliku od njega, neko ko to može pronaći. Te se stvari upravo pronalazi u duši, u srcu, maštanju. Također, ovdje se pojavljuje i **Lik iz pozadine** koji se u jednom dijelu te predstave bori protiv sistema koji mu je nametnut od strane vlasti, odnosno pisca koji predstavlja tu vlast. Ja se nadam da će ova predstava uskoro zaškripati na daskama pozornice. U suštini, igrokaz je šaljiv i šarolik, a iza te fasade se kriju duboke poruke.

Emininu poeziju možete pratiti preko njenog *Instagram* profila @_emoona_, ili *Facebook* profila, preko kojeg također možete i naručiti knjigu.

Ovaj tekst završavamo stihovima mlade autorice:

*Svemir – Rijeka
u kojoj su planete bušeno kamenje
a zvijezde latice behara
što ih voda nosi.*

*I negdje u toj rijeci se guši čovječanstvo.
Sve to u ovom uzdrmanom srcu,
što ga duša drži u ruci
dok živi zatvorena u koži.*

*Ja sve ovo opisati umijem
ali taj osmijeh... U to se ne razumijem.
Zar nije zločin pjesniku oduzeti stih?*

*Da ne umije da opiše
osmijeh tako snažan,
a tako tih.*

(Pjesma *Osmijeh*, Emina Bogdanić)

Sve dok ne svane s Omerovcom

Halida Duraković,
Živinice, učenica
Behram-begove
medrese u Tuzli

U vrijeme kada se tvrdi da ovisnost o društvenim mrežama neprestano raste, a pisana riječ zanemaruje, **Hazim Hadžić** nam dokazuje da je ove dvije sfere moguće spojiti i ostvariti uspjeh u obje. Ovaj mladić rođen je u Kalesiji, a danas studira teatar, film i medijsku pismenost u Beču.

Hazim Hadžić je pisac i "Instagram zvijezda" pod pseudonimom **Omerovca**, čija je knjiga *Sve dok ne svane* već par mjeseci najtraženija knjiga u Bosni i Hercegovini, a Omerovca najposjećeniji profil na *Instagramu*.

Počeo si pisati još u osnovnoj školi. Kakvi su bili počeci?

Mutno se sjećam tih početaka, znam da je za papir ili laptopom uvijek bio dječak koji je bio inspirisan nečim i stvarao je, u želji da to podijeli sa svijetom. Nije imao nikakve motive, osim da se nekako izrazi.

Imaš li nekog uzora u pisanju?

Ne baš. Imam mnogo pisaca čija djela rado čitam i čijim sam pisanjem inspirisan, ali ne nastojim nikada biti poput nekog. Nastojim biti Hazim i biti originalan i svoj, koliko god mogu.

Da li ti je pisanje pomoglo u sazrijevanju i oblikovanju kao ličnosti?

Svakako. I čitanje i pisanje. I ne samo pisanje kao čin, odnosno djelovanje, već što sam sve proživio s tim. Obišao sam mnogo gradova u BiH sa zadnjom knjigom, upoznao dosta ljudi u Beču zahvaljujući zadnjem romanu i spoznao neka njihova iskustva i razmišljanja. To mi je pomoglo da shvatim da mi svi imamo svoju priču i da svaka zaslužuje biti ispričana.

Nedavno si objavio knjigu *Sve dok ne svane*. Kako je nastala i koja je poruka same knjige? Da li si nailazio na neke poteškoće pri pisanju?

Knjiga je nastala u želji da ostavim nešto za svoj narod, za sve ljude koji razumiju naš jezik. Iako moje radnje romana obično smještam po svijetu, ovog puta sam znao da trebam nešto da ostavim u Bosni i Hercegovini. I tako se rodila ideja o **Hasanu** i **Mejri**, dva glavna lika romana *Sve dok ne svane*. A nisam nailazio na poteškoće pri pisanju, ali jesam pri izdavanju knjige. Niko nema povjerenja u mlade ljude, naročito kada je riječ o književnosti, ali ja sam im dokazao suprotno. I znao sam da put ne treba biti lagan. Danas sam neko čija je knjiga *bestseller*, jer nisam dozvolio da nečija sumnja razbije moje vjerovanje.

Pored pisanja, snimaš i smiješne video klipove. Možeš li nešto reći o Omerovci i Minki? Kako su nastale?

Kao i Hasan i Mejra, i Omerovca i **Minka** su moji likovi, meni također iznimno dragi. Oni služe za smijeh, parodiju, satiru. Na-

stali su spontano i neplanirano, a danas su poznati skoro po cijelom regionu. Iznimno sam zahvalan da na ovako lijep način dotičem tuđe živote.

Da li su ciljano prikazana stereotipna muška i ženska ponašanja? Da li je to pokušaj osvještavanja društva o tim stereotipima kroz humor?

Iako nijedan klip nije prethodno napisan i odglumljen je u datom trenutku, pa je spontan, a u isto vrijeme i autentičan, na neki način klipovi odražavaju društvo i stereotipe s kojima se suočavamo. Kroz smijeh je lakše progutati istinu, a ako se našim mukama znamo i nasmijati, onda ih možemo i riješiti ili prevazići.

Popularnost Omerovce na Instagramu raste iz dana u dan. Kako se osjećaš povodom toga? Da li je popularnost Omerovce na neki način doprinijela i popularnosti knjige *Sve dok ne svane*?

Povodom porasta popularnosti osjećam se iznimno sretno, ali to nosi veliku odgovornost. Valja opravdati tu veliku brojku i očekivanja koja stižu sa svakim novim klipom. A kada sam krenuo s profilom, nisam mogao ni sanjati u šta će prerasti, vjerovatno zato što u cilju nisam imao ovoliko velik broj ljudi. Moja želja s početka ostala je ista i dan-danas – nasmijati i uveseliti ljude. A svakako da su Omerovca i Minka pridonijele popularnosti moje knjige i mene kao ličnosti. Dobivao sam prijedloge na početku da skrivam identitet neko vrijeme da bi ljudima bilo misterija: ko stoji iza ovih likova. Ali zašto se skrivati iza nečeg tako lijepog i pozitivnog?

Ostvario si uspjeh kao pisac, ali isto tako i popularnost na Instagramu. Da li misliš da je bolje prihvaćeno biti "Instagram zvijezda" nego baviti se pisanom riječju u štampanoj formi?

Zavisi gdje i zavisi od koga. "Instagram zvijezda" i "influencer" su pojmovi koji sa

mnom rezoniraju; ne smatram da nose neku vrijednost i težinu. A ako ste vi osoba koja djeluje javno i radi neke pozitivne stvari u društvu i za sebe, stvara nešto iz ničega, kako ja to volim kazati, i Instagram vam usput posluži kao platforma gdje se vi široj publici predstavite sa svojim radom, onda super. "Influencer" se na naš jezik može prevesti kao uticajna osoba, a kakav uticaj vi ostavljate, odnosno kakve promjene pokrećete? Ili ste samo osoba koja snima svoj čitav dan i pokazuje ljudima šta nosi od modnih marki? Između svega navedenog, biram da radije budem pisac, scenarista, reditelj i glumac, nego "Instagram zvijezda".

Za kraj, imaš li neki savjet ili poruku onima koji žele početi sa pisanjem?

Ako ste počeli, samo nastavite. Isklešite svoj talent čitajući. Ne moraju vam svi potvrditi vaš talenat i nemojte čekati na to. Dobar pisac i njegovo djelo će uvijek naći put do svoje publike.

Hazim Hadžić

Kafa s Tarikom Filipovićem

Haris Softić,
Sarajevo, učenik
Ugostiteljsko-
turističke škole u
Sarajevu

Tokom 23. Festivala komedije pod motom *Smijeh je lijek*, održanog početkom aprila ove godine, imao sam priliku razgovarati s jednim od najangažiranijih i najpopularnijih glumaca našeg regiona.

U sklopu Festivala, igrao je svoju, trenutno najaktuelniju, predstavu pod nazivom *Ćiro*. Naravno, riječ je o **Tariku Filipoviću**, glumcu i televizijskom voditelju, rođenom Zeničaninu kojeg je život odveo u Zagreb, gdje i danas radi i stvara.

Medijsku prepoznatljivost stekao je u kvizovima kao što su *Tko želi biti milijunaš* i *Potjera* koje je vodio ili još uvijek vodi na Hrvatskoj radioteleviziji (HRT). Po završetku zeničke gimnazije, glumačku karijeru započinje studijem započetim 1990. godine na Akademiji za kazalište, film i televiziju u Zagrebu, nakon čega se pridružuje Satiričnom kazalištu *Kerempuh*.

Za svoje izvedbe nagrađivan je, između ostalog i *Rektorovom nagradom* za glumu u predstavi *Kako sada stvari stoje*, a 1995. godine dobio je nagradu *Zlatni smijeh* za ulogu u predstavi *Gospon lovac* te u predstavi *Spika 2*.

Za *Preventeen*, razgovarali smo o njegovim počecima, ali i o njegovim trenutnim angažmanima na televiziji, filmu i teatru.

Koja Vam je motivacija bila da upišete zagrebačku Akademiju za kazalište,

film i televiziju?

S 12 godina odlučio sam da ću biti glumac. Moja sestra je radila u Narodnom pozorištu u Zenici i radila je u dječijem ansamblu u Zenici. Vidjela me je kako završavam familiju, izvodim ludorije i nasmijavam sve oko sebe. Tada je otišla u pozorište i rekla da u kući ima ludog brata i pitala bih li mogao izaći na audiciju. Nakon te audicije primljen sam u dječiji ansambl i tad sam se zaljubio u daske.

Zašto Akademija za kazalište, film i televiziju u Zagrebu, a ne Akademija scenskih umjetnosti u Sarajevu?

Akademija u Sarajevu bila je moj logičan izbor, međutim, ja sam baš želio drugu školu, školu koja je drugačijeg mentaliteta. Htio sam nešto da mi udari kontru i da mi smanji tonove koji su možda bili naglašeni i da mi da neku drugu dimenziju, a sad iz ove perspektive mogu reći da nisam pogriješio.

Da li biste se bavili sportom da niste upisali Akademiju?

Ne, shvatio sam da ne mogu biti vrhunski u tom poslu i taj posao sam prepustio nekom drugom, a da nisam te godine upisao Akademiju, vjerovatno bih je upisao sljedeće godine, a tih godinu dana bih se ili bavio marketingom ili upisao pravo.

Kada ste završili Akademiju, koja Vam je prva profesionalna predstava u kojoj ste igrali?

Prva profesionalna predstava u Zagrebu bila je *Putnici*, a prva predstava uopće bila je *Kockasta lopta* u Zenici.

Glumili ste u zaista mnogo predstava, radili ste dosta sinhronizacija, imali ste velik broj televizijskih, voditeljskih i filmskih uloga, zbog čega volite taj posao?

Svi smo za nešto rođeni, pa tako i ja. Što bi rekao **Ćiro Blažević**: *Utvaram si da je ovo što radim ono u čemu sam najbolji.* I kad sam umoran, ponekad i manje raspoložen, publika to nikad neće primijetiti.

Kako je nastala predstava *Ćiro*?

Ja kao glumac nisam maštao da radim monodramu, glumački posao zamišljao sam s kolegama na sceni. Pri pomisli na to da budem sam na sceni zapitao sam se mogu li ja to, ali onda kad pogledam **Zijaha Sokolovića** i kako kod njega dva i po sata prođu kao deset minuta... Tada sam shvatio da, ako bih radio predstavu *Ćiro*, radio bih je na taj način. Ja smatram da je sat i po sasvim dovoljno za moju predstavu, ali publika je

govorila da bi voljela da predstava traje duže. Prva ideja da uradim predstavu *Ćiro* mi se rodila kada sam se družio s Ćirom i iz zezancije ga imitirao na nekom radiju.

Onda sam počeo zamišljati kako bi bilo da se uradi dobar film *Ćiro*, ali on je on rekao: *Ne, ne, ne! Kad ja umrem, vi radite šta hoćete!* Ali, ja sam ga ubijedio da uradimo predstavu *Ćiro*. Pola godine sam radio na tekstu, i odlučivao šta izbaciti, a šta dodati.

Šta je Ćiro rekao na tu monodramu?

Svako sebe drugačije doživljava, svoj glas i svoje geste i razmišljanja.

Meni je Ćiro rekao: *Izbaci psovke, izbacij ovo, nemoj reći za ovo*, na što sam rekao

Haris i Tarik

da je zapravo to on i da sam čak dosta iz predstave izbacio, zato jer mi je drag.

Da li ste očekivali toliku zainteresiranost publike?

To je veliki zalogaj za glumca, pogotovo kada sam krenuo tu predstavu raditi sam i dobio sam puno više od predstave i od publike, puno više nego što sam očekivao.

Je li Vam draže raditi komedije ili drame?

Kada sam bio student, nekako sam više volio raditi drame i tako sam nekako i počeo sasvim slučajno, radeći na nekoj komediji, tadašnji direktor kazališta vidio je **Renea Bitorajca** i mene onako u paketu, i od tad smo počeli s našom komedijom.

Vodili ste dosta kvizova, od *Tko želi biti milijunaš*, preko *1 protiv 100*, pa do *Potjere*, pri čemu ste gledaoce navikli na to da su humor i direktnost potrebne karakteristike dobrog voditelja. Koliko je Vaš zabavni i opušteni stil vođenja aktuelne *Potjere* povezan s pravilima kviza?

Kada radim, radim po pravilima, ali se trudim unijeti malo zabave i opustiti takmičare, a da to ne utječe na njihov nastup. Bitno je imati granicu osobnosti, a naravno, volim i sebe zabaviti.

Da li biste ikada sebe prijavili na kviz *Tko želi biti milijunaš*?

Pa, iz perspektive Tarika ne, a da nisam neko ko je u toj branši i da nisam neko koga bi gledali, pa da vidimo koliko on zna, meni su kvizovi uvijek bili zanimljivi. Vjerovatno bi to bilo iz neke vrste znatiželje, ali iz moje perspektive nikada.

Je li Vam draža uloga voditelja ili glumca?

To što sam voditelj dogodilo se slučajno, ja sam glumac. Ali, posao voditelja dosta je sličan glumačkom poslu, pogotovo kad su u pitanju emisije kojima se ja bavim.

To su sve improvizacije i sve neka igra i zaigranost i ne bih nikad vodio nešto da imam neki scenarij.

Ovako, dok ja mogu svojom povelikom glavom izmišljati dramaturgiju u trenutku, kažem – ja sam isključivo glumac.

U seriji *Konak kod Hilmiije* glumite *Šilinga*, koliko Vam je bila zahtjevna ta uloga?

Bila je to vrlo zahtjevna uloga, pogotovo kad igrate nešto što vam nije blisko karakteru i seksualnoj orijentaciji koja vam nije bliska, još morate oprezno i s njemačkim jezikom, morate se igrati s njim, ali da to bude umjereno.

Koji Vam je to put da igrate homoseksualca?

Ja mislim da niko u Bosni i Hercegovini nije više igrao homoseksualca, jednom u filmu, drugi put u seriji, pa mi je jedan taksista rekao: *Tare, jel' to opet?*

Tada sam mu odgovorio:

A, jeste, na što mi je on rekao: Pa ima l' ko drugi? Ja tebe pravo volim, nemoj to, ali ja stvarno nemam problem s tim. Šta god da radiš, radi s veseljem. Ako nosiš vreće u željezari u Zenici, ponesi najviše vreća od svih s osmijehom na licu, ako si konobar, neka ljudi dolaze u kafić zbog tebe. Tako je isto i s glumom kad kažu da se nećeš obogatiti na našim prostorima, ali ako ti se posreći, možeš živjeti fino pri čemu barem uživaš u onom što radiš.

Elma Opačin,
Breza, studentica
Stomatološkog
fakulteta u
Sarajevu

Otkrij taj univerzum

Otkrij taj univerzum
koji u sebi kriješ,
Te zvijezde u tvojim očima
kažu da postoji.

I ta tišina u tvom glasu,
tvog slavuja otkriva.

Zašto ptici svojoj ne dozvoljavaš,
njenom letu da se dive?
Strah od leta donijet će
samo dobro onima
koji ne žele
da žive.

Pisala bih o životu

Pisala bih o životu
Ali život piše
sam svoje priče.
I niko nas ne pita
Želimo li,
Možemo li,
Hoćemo li?
Ne pita nas.
Na nama je
da živimo,
da vjerujemo
i da se nadamo.

Pazi kome i zašto kucaš na vrata

Pazi kome i zašto kucaš na vrata,
jer s druge strane će neko da
otvori.

I ne kucaj na vrata ako želiš
pobjeći,
tu igru dječiju odavno smo prerasli,
od nje ne tražiš da ti dio sebe
pokloni.

Zato, pazi kome kucaš,
ako ne želiš tu uobičajenu igru da
igraš.
Jer, dijete više nisi,
ti tama si ili sjaj koji na vrata sada
kuca.

Zapitaj se, zato, zašto na vrata
kucaš?

Jer s druge strane će neko da
otvori.

I ne kucaj ako želiš pobjeći,
sjaj koji te čeka je suviše vrijedan
da bi se njime samo igrao.

Pazi, zato, kako kucaš na vrata,
jer s druge strane neko ima pravo
da ne otvori.

Koliko dugo moram kucati da bi opet vrata otvorila?

Nermin Hodžić,
diplomirani
ekonomista,
Zavidovići (gost
dopisnik)

Danas bih mogao pisati o svemu. Recimo, pisao bih o ljubavi za koju sam vjerovao da traje vječno. Srodne duše koje su trebale biti više od riječi. Mudrostima koje stoje iza dvoje ljudi, njima naizgled savršenim. Teme tih razmjera su i više nego dovoljne da bih mogao smisliti razloge zbog kojih se život odnosi s grubošću prema nama. Otimači vlastite sreće date od Boga i flegmatične duše koje spretno, čekajući greške voljene osobe, skaćemo pod voz smrti koji guši i izbija emotivno biće koje treba samo smiraj.

Značaj nas samih u drugima i nije toliko bitan ako napretek imamo želje za boljim, jasnijim i pomalo grubim stvarima koje nas čine osobama. Svi smo isti, a tako različiti. Zbog nekoliko modrica iz prošlosti i želje da porastemo bivamo stranci koji nikako ne mogu da nađu svrhu postojanja u mirisu pokošene trave, možda malinjaku ili pak vinogradu. Čekamo nešto što početka, a ni kraja nema. Imamo limite zbog drugih koje smo čuli u prolazu, nejasne, smušene govore tako sićušne da, zaista, sav pojam koji nam je do tada bio jasan gubi svoju svrhu. Vremenom shvatimo da nismo dobro birali. Mogli smo bolje, jače, luđe. Slagati sebi da je srodna duša osoba koja, zaista, kroz niti našeg bića može da vidi nas. Skrivene otkučaje srca daleko

od mase koja može tako silno da se smije svemu što nismo, što nismo istom bojom obojeni. Od osobe kakve jesmo stvorimo sve ono što, zaista, nema nikakve podloge.

Eto ti tuge, sreće, velikih i malih ljudi i njihovih prohtjeva. Tu, u šipražju emocija, sačekah i sebe. Nikada mi nije bilo jasno čemu težim kao osoba. Razmišljao sam da nisam izgubljen, možda i suviše misteriozan pa možda i pogrešno stvoren za igre ovoga života. Vratim se onda kroz bore, obučem stari kaput, letargično se smijem ljudima i mašem pticama. Znam. Ludo zvuči, jer ko još maše pticama osim luđaci kojima ljudi nisu jasni. I eto, kroz sve što mogu, tražim doticaj sa svojom ludošću. Naslonjen na zid sobe, suštinski tražim sebe. Luđaka s obojenim pertlama i nespretnim željama koje su čežnja u životu kroz koji prolazim. Tako danima čekam, želim i maštam o onome što nas čini ljudima. Valjda sam postao perfekcionista, sanjar koji mora da nađe stvari koje drugima nisu jasne. I eto, nisam formalno shvatio život, možda baš zbog želje da ne budem kockica koju će neko da sruši, nađe i polomi. Neko treći ili možda pak stranac, vrijeme će pokazati kada se najmanje budem nadao, baš zato što nije, nije želja jača od emocije.

Nismo mi ti koji će se obrušiti na prijesto od emocija skrojenih po mjeri nas samih, nadam se da nismo. Tu smo, moram biti tu. Živimo, želimo i moramo da se sklonimo od sebe, nas. Svoji smo, živimo, a bez emocija smo niko, ništa. Možda nekada, u neko vrijeme, poželimo da budemo više od običnih, postanemo drugačiji, sretni i veseli. Do tada, mislim da bi bilo lijepo mahati pticama i čekati vrijeme u kojem ćemo biti zaista sretni. Svoji. Neustrašivi. Emotivni.

Ja sam A pozitivna, a ti?

Barbara Kustura, Zenica, studentica Ekonomskog fakulteta u Zenici

Nije rubin, a crvene je boje. Nije rubin, vrjednije je od toga. Ukoliko niste mogli zaključiti iz naslova, govorimo o tekućem blagu, kapima koje život znače, govorimo o krvi. Dobrovoljno darivanje krvi je tema o kojoj nemamo baš često priliku slušati i čitati (osim kad vidimo hitne apele na Facebooku), a ljudi koji se odluče darivati krv su neopjevani junaci našeg doba.

Koliko često možemo darivati krv, koje su potencijalne nuspojave i druge zanimljivosti možete pročitati u nastavku.

U Crvenom križu razgovarala sam s **Amilom Kovač**

(tajnica Crvenog križa) i **Mirelom Hodžić** (tehnička tajnica), koje su mi objasnile na koji način funkcionira suradnja između Crvenog križa (CK-a) Grada Zenice i Kantonalne bolnice (KB) Zenica.

Koliko dugo traje suradnja CK-a i KB Zenica?

Crveni križ je nastao prije otprilike 150 godina i to je najstarija organizacija ovakvog tipa. U Zenici, ali i čitavoj Bosni i Hercegovini CK postoji već preko 100 godina, tako da ne možemo odrediti koliko tačno traje ta saradnja.

Međutim, dobrovoljno darivanje krvi je javno ovlasćenje i jedan od temelja

CK-a. Postoji zakon o krvi i krvnim sastojcima koji kaže da je CK taj koji organizira akcije darivanja krvi, radi promocije, animira društvenu zajednicu i finansira akcije.

Koliko dobrovoljnih darivatelja CK Grada Zenice ima u svojoj bazi?

Iz godine u godinu taj broj raste. Mi zaista dajemo sve od sebe, ne propuštamo prilike za promociju naših akcija, ali nismo sigurni u kojoj mjeri to uistinu i uspije podmiriti potrebe bolnice. Imamo i slučajeve kada se ljudi koji žele prvi put postati dobrovoljni darivatori samoinicijativno dolaze raspitati o akcijama i to nas ohrabruje.

Koliko akcija dobrovoljnog darivanja krvi se organizira godišnje?

Prethodne godine organizirali smo 24 akcije. Bitno je naglasiti da svake godine raste broj akcija, te da se budi svijest kod građana.

Inače imamo svaki mjesec po dvije akcije, a čest je slučaj, pogotovo u posljednje vrijeme, da se javljaju organizacije, udruženja i preduzeća čiji zaposlenici žele kolektivno donirati krv. Naprimjer, zaposlenici Kazneno-popravnog zavoda (KPZ) Zenica su se prošle sedmice kolektivno odazvali na akciju i donirali krv. Neke od tradicionalnih

akcija su one s Institutom za zdravlje i sigurnost hrane, zatim Oružane snage, Dobrovoljno vatrogašno društvo, Elektrodistribucija Zenica kao i srednje škole čiji maturanti se također odazivaju u velikom broju.

Kakav odaziv na akciju primijetite u srednjim školama?

Odaziv je doista velik. Međutim, postoji razlika između broja srednoškolaca i srednoškolkici koji su se odazvali pozivu i onih koji su vraćeni iz različitih razloga. U određenom momentu ujutro ne možemo primijetiti da li je dijete koje je bilo voljno darovati krv vraćeno zbog loše krvne slike, neuhranjenosti, niskog pritiska,

zato što nije doručovalo ili je možda noć prije konzumiralo nargilu.

Kontaktira li vas bolnica ukoliko im zatreba krv određene krvne grupe koju u tom trenutku nemaju?

Imamo saradnju s transfuziologijom i jako smo ponosni na to. Kada im nedostaje određene krvne grupe, mi pozivamo dobrovoljne darivaoce iz naše baze koji bi se mogli odazvati.

Na koji način CK pomaže darivatelji krvi?

Naša baza je jedan vid socijalne karte dobrovoljnih darivalaca. Tu se nalaze podaci tipa: s kim žive, rade li, primaju li penziju i sl. Mi brinemo o onima koji su u socijalnoj potrebi, obezbjeđujemo humanitarnu pomoć u vidu higijenskih potrepština, odjeće, prehrambenih namirnica i sl, za njih i njihovu užu porodicu. Možemo reći da Crveni križ određene dobrovoljne darivaoce krvi zbrinjava kroz socijalni program.

U KB Zenica razgovarala sam s **dr. Sanjom Nikić**, načelnicom Transfuzijskog centra koja nam je dala više informacija o darivanju krvi s medicinskog aspekta.

Čega se dobrovoljni darivatelji moraju

pridrđavati prije darivanja krvi?

Ne postoje tu neka određena pravila osim izbjegavanja rizičnih ponašanja. Sve zdrave osobe od 18 do 65 godina starosti, koje u posljednjih pola godine do godinu nisu imale operativne zahvate, te osobe koje ne koriste lijekove, mogu biti dobrovoljni darivatelji krvi. Poželjno je pojesti lagani obrok, piti dovoljno tekućine, trebaju doći odmorni, zdravi i psihički spremni na sam čin darivanja krvi. Alkohol se ne bi trebao

konzumirati 12 – 24 sata prije doniranja krvi, a također se ne preporučuje konzumiranje alkohola nakon samog čina darivanja.

Svjedoci smo toga koliko je nargila postala popularna u posljednje vrijeme. Je li i koliko je uistinu štetna, barem kada se radi o dobrovoljnom darivanju krvi?

To su sve novine, pojave s kojima se susrećemo u posljednje vrijeme, a nismo imali priliku ranije. Ne želim nastupiti s predrasudom, mi uistinu nismo točno upoznati sa

štetnošću same nargile, ali dolazimo u iskušenje da i konzumiranje nargile promatramo kao rizično ponašanje. Danas su trend i tetoviranje, kao i steroidi i slične tvari koje nisu poželjne kod darivatelja krvi.

Spomenuli ste tetoviranje. Koliko je potrebno čekati nakon tetoviranja da bi se mogla darivati krv?

Nakon bilo kakvog, da tako kažemo "ubodnog incidenta", tetoviranja, bušenja ušiju, hidžame i sličnih zahvata potrebno je čekati određeni period nakon

Mirnes Doglod (30 godina, daje krv po treći put) i Amir Čupović (50 godina, daje krv 36. put)

kojega bi mogli biti u mogućnosti otkriti potencijalne infekcije. Postoji jedan *window period*, tj. period prozora koji treba proći kako bi se određene infekcije mogle otkriti i mi uvijek čekamo da prođe najduži period prozora da bismo ponovno testirali darivatelja i uvjerali se da mogu sigurno darivati krv.

Kakva je procedura davanja krvi?

Prvo se određuje krvna grupa (ukoliko je ta osoba prvi put kod nas), mjeri se hemoglobin, to je prvi uvjet koji se mora zadovoljiti kako bi se nastavilo dalje. Nakon toga potrebno je ispuniti upitnik koji smo prethodno spomenuli, potpisati suglasnost za davanje krvi te pristupiti pregledu kod liječnika koji nakon pregleda i čitanja ispunjenog upitnika daje zeleno svjetlo za davanje krvi. Sam proces davanja krvi traje nekih deset minuta, nakon toga ostavimo darivatelje pod nadzorom otprilike desetak minuta zbog eventualnih nuspojava.

Kakve se nuspojave mogu očekivati?

Moramo naglasiti da davanje krvi uglavnom prolazi bez većih nuspojava, posebice ukoliko se darivatelji pridržavaju kriterija o kojima smo prethodno pričali. Ukoliko dođu odmorni, pojeduju obrok prije

i ukoliko su psihički spremni, ne dolazi do nikakvih nuspojava.

Ako već spominjemo te neke sitne nuspojave, to su mučnina, bljedilo, preznojavaње, ali važno je naglasiti da su sve to blagi simptomi koji vrlo kratko traju. Upravo iz toga razloga i ostavljamo darivatelje pod nadzorom kako bismo se uvjerali da će sve proći u najboljem redu.

Što nakon darivanja?

Inače se ne preporučuje konzumiranje alkohola i cigareta, isto tako nije poželjno niti upravljati vozilom i raditi fizički zahtjevne poslove, budući da tako na mjestu uboda može doći do pomjeranja ugruška koji može rezultirati stvaranjem hematoma. Trebalo bi piti veće količine tekućine i to bi bilo to, najčešće se može nastaviti s uobičajenom svakodnevnicom.

Kolika se doza krvi uzme i koliki je rok trajanja?

Prije su standardne doze bile 350 i 450 ml, ali u posljednje vrijeme u svijetu sve se više kao standardna doza uzima ona od 450 ml. Rok trajanja ovisi o sastojku, jesu li to koncentri eritrocita, te radi li se o plazmi ili trombocitima. Trombociti kao najlabilniji sastojak čuvaju se do pet dana, eritrociti do 35 dana, a plazma od jedne do tri godine, ovisno

o temperaturi na kojoj je skladištena. Najčešće je riječ o koncentratima eritrocita i rok od 35 dana ovisi i o vrsti antikoagulansa s kojima se krv miješa.

Na koje se bolesti testira prikupljena krv?

Mi smo po zakonu obvezni testirati krv na markere četiri krvno prenosive bolesti. To su hepatitis B, hepatitis C, sifilis i HIV. Nakon svakog testiranja, ukoliko se nalaz pokazao pozitivan, pozivamo darivatelje na razgovor, radi se ponovno testiranje i, ovisno o rezultatima toga testiranja, razgovaramo o tretmanu.

Kolike su potrebe bolnice kada je u pitanju krv i uspijete li podmiriti sve akcijama koje organizirate?

Teško je precizirati, ali otprilike se u našoj bolnici mjesečno troši 500 – 550 doza krvi. Na veliku žalost, ono što mi akcijama prikupimo nije dovoljno. Skoro polovinu potreba podmirujemo zahvaljujući obiteljskom darivalaštvu (situacija kada se članovi obitelji nađu u ulozi darivatelja kako bi član njihove obitelji primio potrebnu dozu krvi). To, nažalost, nije dobro rješenje jer u tim situacijama može doći do zatajenja bitnih informacija (npr. rizično ponašanje), koje su bitne kada biramo dobrovoljne darivatelje krvi.

Da li vi, kao kolektiv (Transfuzijski centar), organizirate akcije na kojima grupno dajete krv?

Budući da nas je ovdje više žena i akcije su rjeđe (muškarci smiju darivati krv svaka tri mjeseca, a žene svaka četiri). Bitno je napomenuti da smo u posljednjih godinu dana pokrenuli akcije i nadamo se da ćemo svojim

primjerom inspirirati i kolege s ostalih odjela.

Imaju li darivatelji krvi pogodnosti od bolnice?

Svi darivatelji koji su dali krv više od deset puta trebali bi biti oslobođeni participacije (u zdravstvenom osiguranju op. a.), u bolnici su oslobođeni plaćanja parkinga. Međutim, informacije koje mi prima-

mo od darivatelja kažu da se toga ne pridržavaju sve zdravstvene ustanove (domovi zdravlja i sl.). Mi, kao odjel, uvijek izlazimo u susret našim darivateljima ukoliko im trebaju usluge na drugim odjelima i na taj se način trudimo pokazati zahvalnost. Nadamo se da će u skorije vrijeme i druge ustanove zdravstvenog tipa početi slijediti naš primjer.

EYOF 2019

Delina Voloder,
Sarajevo,
studentica
Odsjeka za
komunikologiju
na Fakultetu
političkih nauka u
Sarajevu

Evropski olimpijski festival za mlade 2019 održan je u Sarajevu i Istočnom Sarajevu od 9. do 16. februara. Ovom takmičenju prisustvovalo je 911 takmičara iz čak 46 zemalja.

Ovaj veliki sportski događaj uspio je vratiti olimpijski duh u Sarajevo te starije generacije podsjetiti na neka stara, ljepša vremena, a mladima prikazati značaj i ljepotu ovakvog događaja.

Takmičenje je bilo raspoređeno u osam disciplina, i to: alpsko skijanje, biatlon, skijaško trčanje, umjetničko klizanje, hokej na ledu, brzo klizanje, *snowboard*, karling. Mascota EYOF-a bio je **Groodvy** koji je simbo-

lizirao i predstavljao naše planine. Groodvy je bio neizostavni dio EYOF-a i privlačio je pažnju svima kada bi ga ugledali.

Pogled na Groodvy-ja ljudima bi izmamio osmijeh na lice. EYOF je svim učesnicima pružio nezaboravno i poučno iskustvo koje će ostati upamćeno do kraja njihovih života, što nam je poručila i šesnaestogodišnja **Asja Klačar**, jedna od predstavnica BiH na EYOF-u.

Snowboard-om se bavim oko četiri godine. Članica sam reprezentacije BiH i državna sam prvakinja u juniorskoj i seniorskoj kategoriji. Takmičila sam se u disciplinama big air i slopestyle.

Što se tiče EYOF-a, to je za mene, prije svega, veoma lijepo iskustvo koje ću pamtiti do kraja života. Upoznala sam mnogo prijatelja iz drugih zemalja s kojima se i sada čujem.

Sve u svemu, za mene je EYOF jedno prelijepo i poučno iskustvo, a još draže mi je što se ovako velik događaj održao upravo kod nas, na domaćem terenu.

Cvекla, yoga i skleкови

Kao neizostavan dio EYOF-a značajno je spomenuti i volontere kojih je bilo 750 i koji su zapravo definirali sliku cijelog događaja. Nekoliko mjeseci prije samog početka krenuli su treninzi i upoznavanja ovih mladih ljudi koji su prošli put od potpunih neznanaca do prijatelja koji su nam postali kao članovi porodice. Kako sam i sama bila jedna od volonterki zaduženih za prijem delegacija, mogu reći da je naš rad bio od najveće koristi da cjelokupni događaj prođe u najboljem mogućem redu. Lično sam se prijavila za volontiranje iz više razloga, a samo jedan od njih je jer sam željela nastaviti porodičnu tradiciju te nakon 34 godine nositi plavo odijelo slično onome koje je moj otac nosio za Olimpijadu 1984. godine. U našem svakodnevnom radu na EYOF-u, koji je prerastao i u naviku, susretali smo se s raznim situacijama, a naši volonteri i dalje se rado prisjećaju nekih anegdota i svega po čemu će im ovaj događaj ostati u jako lijepom sjećanju.

Lejla Arapović (17), volonterka zadužena za prijem delegacije Francuske, kaže:

EYOF je divno iskustvo i sumnjam da će se bilo šta slično ponoviti u ovom gradu u skorije vrijeme. Ono po čemu ću najviše pamtiti ovaj događaj jeste definitivno predivan tim ljudi koje sam upoznala i s kojima sam radila te čak i nakon EYOF-a ostala u kontaktu. NOC (National Olympic Committee) sektor je za vrijeme EYOF-a bio jedan veliki temelj čitavog događaja. Upravo ta važnost čitavog sektora zblížila je ove ljude i na neki način nas primorala da rušimo sve što nam se nađe na putu. Naravno, ne smijem zaboraviti predivne ljude koji su učestvovali na samom EYOF-u, šefove misija i takmičare koji su bili predivni prema nama, ostavili nam poklone za uspomenu i učinili ovaj događaj nezaboravnim.

Alma Baručija (19), volonterka zadužena za prijem delegacije Italije:

Volonteri i volonterke na ovogodišnjem EYOF-u

Kroz EYOF sam stekla mnoštvo novih prijatelja i također ću pamti ti prelijepa druženja, najbolji party na kraju, mnoštvo poznanika iz svih zemalja. Ono što karakteriše nas volontere jeste da nismo dozvolili da nas umor spriječi u dobrom obavljanju datih zadataka te mnogih izazova koji su nam se našli na putu, a koje smo skupa prešli te ih uspjeli završiti i upisati se u historiju najbolje organizacije EYOF-a.

Ajdin Karahasanović (22), volonter:

Da se EYOF u potpunosti može opisati, pisale bi se knjige o njemu, ali ta paleta osjećanja se ne može u riječi pretvoriti, već se mora doživjeti. Od upoznavanja ljudi prvobitno preko Vibera i svakodnevnog dopisivanja s njima, zatim prisustvovanja na prezentacijama do dolaska u hotel na ispomoć. Zatim upoznavanja šefova delegacija, čekanja autobusa koji kasni, a samim time i mi kasnimo te se stvara more nervoze, ali svu tu nervozu nadmaši poziti-

tivna energija i smijeh na našim okupljanjima. Na EYOF-u su nastala mnoga prijateljstva, a čak i neke ljubavi. Pikado u Fun Room-u, zatim obilazak grada s našim delegacijama, naš Arijan koji nam je dijelio kupone za hranu samo su jedan dio raskošne lepeze dešavanja na EYOF-u. Beskrajno sam zahvalan i sretan što sam imao priliku biti dio ovog za mene najznačajnijeg i nezaboravnog događaja.

Vaso Đorđević (21), volonter:

EYOF će mi ostati u najljepšem sjećanju, ali i buđenje u sedam sati ujutro da bih stigao na smjenu. Spremim se i krenem, a zatim se sjetim da je EYOF završio.

Definitivno možemo reći da je ovaj događaj poslao divnu sliku svijetu o Sarajevu i BiH te da ćemo ovu olimpijadu pamti ti po svemu najljepšem.

Život na ivici

Emina Sarajlić,
Vareš, studentica
Odsjeka za anglistiku
Filozofskog fakulteta
Sarajevu

Neke od prvih stvari koje naučite u osnovnoj školi i koje nam postanu integrisane jesu da je čelija osnovna jedinica građe i funkcije svih živih bića, da se kisik dobiva fotosintezom i da je planeta Zemlja okrugla. Svaka od ovih činjenica je potkrijepljena u naučnoj literaturi koja je dolaskom interneta sada dostupnija nego ikad. Zbog čega, onda, u ovom istom savremenom dobu entuzijazam za ideju o "ravnoj Zemlji" raste i prikuplja istomišljenike iz dana u dan?

Religija

U kršćanstvu zabuna kreće od toga da mnogi popularni prevodi Biblije riječ *khug* prevode kao *krug*, iako je ona bliža riječi *sfera*. Kada bismo u biblijskim opisima Zemlje koristili riječ *sfera* gdje piše

khug, ona bi izgledala kao model globusa.

U Kur'anu, također, postoji apstrakcija u određenim ajetima (Nuh 19, 20): *Allah vam je zemlju učinio ravnom... da biste po njoj hodali putevima prostranim.*

Neki prevoditelji *ravnom* prevode kao *pogodnom*, što stvara zabunu kod pojedinaца, jer *pogodno* ne mora uključivati *ravno*, a ukoliko je riječ o *ravnom*, svejedno nije precizirano je li metaforički za osjećaj hodanja ili doslovno oblik Zemlje. Jedan od većih religijskih konflikata jeste da su Jezuiti, koji su zagovornici potpore kršćanstva ideji heliocentričnog sistema, u centru teorije zavjere da je i sama Vatikanska crkva umiješana u sve vojne konflikte još od Napoleonovih ratova, a sve sa ciljem zatupljivanja sljedbenika religije i stvaranja

haosa u društvu radi bolje kontrole. Zbog ovakvih teorija, sve više ljudi biraju da sami tumače religiju, za razliku od dosadašnje prakse traženja vjerskih vođa kao medijuma.

Sekularni pristup

Popularne teorije zavjere (izdvojeno):

- Slijetanje na Mjesec: "procurile" su slike koje izgledaju kao snimak seta slijetanja na Mjesec. Mnogi, zbog toga, ne vjeruju da se slijetanje na Mjesec uopće desilo.
- Područje 51: lokacija koja na mjestima podsjeća na krajolik sa snimaka Mjeseca ili Marsa te nekih popularnih snimaka NLO slijetanja. Zona je danas pod zaštitom SAD-a, sa zabranom pristupa i snimanja.
- Let aviona: Pojedini letovi se kreću pod ostrim uglom na modelu globusa, ali pod pravom linijom na modelu ravne zemlje (Npr. let Johannesburg – Dubai – Perth).
- Na skoro svim NASA snimcima iz orbite nema prikazanih satelita, iako, navodno, trenutno oko Zemlje kruži na desetine hiljada satelita.

- Zvijezde uvijek "padaju" prema horizontu, ne suprotno od njega.
- Cjelokupna fizika bazira se na matematičkim hipotezama. Ukoliko bi se ijedna od njih pokazala netačnom, sve daljnje hipoteze bi pale u vodu.
- Antarktički sporazum: Zabrana ekspedicija na Antarktiku koju su potpisale sve svjetske sile, tada; za svrhe održavanja mira tokom hladnog rata – smanjivanje zloupotrebe vanjske teritorije za sukob te zato što su zbog loše opreme ekspedicije uglavnom završavale fatalno (npr. **Robert Falcon Scott**). Međutim, i jedan i drugi argument su u moderno doba irelevantni, a sporazum još uvijek stoji.

Iako nas ove teorije mogu navesti na razmišljanje, otkud baš na to – da je Zemlja ravna!?

Popularna teorija ravne Zemlje

NASA je stvorena godinu nakon Antarktičkog sporazuma isključivo u svrhu čuvanja tajne o ravnoj Zemlji, a istina je, zapravo, da smo dosegli ivicu svemira – Antarktiku, iza koje, zaista, ništa ne postoji. Postavlja se pitanje – zašto je ovo strašna informacija koja treba da se krije? Riječ je o igri moći. Kada bi svaki čovjek znao da ne postoje vanzemaljci jači od nas i da smo mi u centru univerzuma, dakako da većina ljudi ne bi željela da se integriše u društvo i živi mehanizirane živote kao do sada. S vjerske strane, nauka bi

morala da prizna da su se vjerska tumačenja o izgledu Zemlje ispostavila tačnim, a stotinama godina nauka pokušava da nalazi dokaze protiv vjere, a ne za nju. Beskrajan svemir, zrnice pijeska u svemirskoj pustinji, Bog je negdje daleko – ako ga uopće ima... vjerujem da je sve shvatljivo ova-ko, ukratko. – E.D., Karlovac

Kada živiš u sistemu koji te konstantno laže – onda se zapitaš i kakvog je oblika Zemlja. Je li ovo psihološki problem očajnika koji vjeruju u ravnu Zemlju, ili razmišljanje onih koji žele vidjeti više od indoktrinisanog čovjeka, nije teško zaključiti. – E.S., Podgorica
Kako, onda, izgleda model ravne Zemlje? Zlatna sredina i vjerskih i sekularnih teorija daje sljedeću sliku:

Vanjski svemir nije prazan vakuum, nego voda, koja je radi količine crna kao more u dubini

Crne rupe: pukotine u kupoli kroz koje ulazi voda i stvara ekološke katastrofe

Sva nebeska tijela koja vidimo su unutar kupole, ne daleko

Sunce i mjesec prave pravilnu kružnu putanju unutar kupole

Centar: Južni pol, hladan jer ga sunce "zaobilazi"

Kupola drži zrak i funkcioniše kao čaša koju gurneš naopake pod vodu

Zastava UN-a izgleda kao ovaj model, s time da je Antarktiku predstavljen grančicama

Ivica kupole: led koji se stapa sa njom, nazvan Antarktiku

Model "ravne Zemlje"

Teorije o Nastanku

Budući da veliki prasak po ovom modelu nije moguć, postoje tri veće teorije:

Teorija biblijske kosmologije: svemir je stvoren kao barijera između raja i Zemlje da ljudi ne bi mogli sa fizičkim tijelom otići tamo.

Biološka teorija incepcije: na isti način kako ćelije u svojim koloniziranjima i zasebnim životima sasvim slučajno čine nas i sve oko nas, tako je isto moguće da smo i mi dio većeg sistema i da postoji beskrajno toliko i manjih i većih sistema jedinki.

Teorija tehnologije: naši naučnici tu na Zemlji prave robote po refleksiji na nas same – DNK je kao čip sa informacijama na koji su "instalirane" ljudske predispozicije i ne može se ručno mijenjati. Naši nervi, tijelo i misli rade na principu elektroimpulsa kao kablovi.

Sa svim navedenim, postavlja se teorija da je možda i nas netko napravio, ali ne u duhovnom smislu, nego sirovo i mehanički, te da živimo pod kupolom sa ograničenjem, jer je to labirint ili simu-

lacija u našem pokusu = možda je model kupole model planetarijuma – ili planetarijum terarijuma.

Zašto je bitan oblik Zemlje?

Astronom **dr. Stuart Clark**, autor djela *The Unknown universe* je za *Tech Insider* izjavio da ljudi kao vrsta vole priče, jer priče daju smisao životu.

I sama nauka o svemiru, priznaje, je puna hipoteza koje se mijenjaju svaki dan, te stvaranja priča koje se nadaju da će se ispostaviti tačnom.

Razumljivo je da ljudi žele da odbiju priču koja im je teška i vrte se nazad u onu koja je "toplija". Razumijemo zašto je ravna Zemlja upravo ta komfornija verzija; svemir nije beskrajno crnilo puno zastrašujućih pojava većih i jačih od nas, malih zrna prašine koja mogu biti eliminirana svake sekunde.

Ova ideja stvara spokojnu viziju da svijet postoji isključivo zbog nas koji smo centar svemira.

Naučeni smo da su ljudi greška slučajne rapidne evolucije iz primitivnih životinja, da smo najvjerovatnije usamljeni sa svo-

jom inteligencijom i samosvijesti u beskrajnu i da naš život nema smisla.

U teoriji ravne Zemlje, ne postoji strah od nepoznatog, od beskrajne i tame, od prazne egzistencije, ta toliko smo bitni da imamo cijelu neuništivu kupolu koja nas čuva.

Trenutno, četiri posto svjetskog stanovništva spada u "ravnozemljaše", ali iznenađujuće, cijelih dodatnih 30% ističe da ne vjeruju ni u teoriju da je Zemlja okrugla, što bi značilo da trenutno svaka treća osoba na svijetu ima sumnje u poznatu astronomiju.

Činjenica za sada stoji da doista nema načina da odemo u svemir i sami provjerimo kako Zemlja izgleda kupovinom studentske karte za obližnju raketu, te da su nam slike iz udžbenika najbliže što ćemo tomu doći.

Da li to uključuje ili isključuje da je Zemlja ravna ili okrugla, da li vanjski svemir postoji i je li slijetanje na Mjesec stvarno? Ja sam samo mali novinar *Preventeen* koji ne želi problema sa vladom, otkrijte sami.

Niko ne zna šta se iza brda valja

Azra Berbić, diplomirana pravnik,
Kakanj

Visina planine na koju si se popeo određuje se dubinom iz koje si izašao. (Sokrat)

Još kao djevojčica voljela sam planinu, brdovite uspone, avanture koje oni donose sa sobom, u svako doba, bez obzira na godišnje doba i priliku. Mora da sam imala neku ludu sreću što me moj baba rahmetli vodio sa sobom svaki put kada je odlazio u planinarske pohode. Doduše, to su uglavnom bili oni manje zahtjevni.

Bože, samo kad se sjetim, bila sam pravi davež! Sve živo me interesovalo i odvlačilo pažnju, to je uvijek usporavalo planirani tem-

po uspona. Sreća je i u tome što sam rođena na ovom, kako ga zovu, brdovitom Balkanu, bila sam eto "osuđena" da iz doline gledam u planinske vrhove koji su mi bili pred očima gdje god da se okrenem. Doduše, mora da ima istine u onoj da oči uvijek vide ono što srce želi, a ja sam uvijek željela znati šta se događa na planinskim vrhovima.

Mašta je radila u korist moje znatiželje, zamišljala sam i u svojoj glavi kreirala avanture ljudi u drugih čarobnih likova samo meni poznatih, voljela sam misliti da su nekada u mojoj zlatnoj dolini i na zlatnim vrhovima koji me okružuju živjeli Mumijevi. Neki bi to pripisali činjenici da sam rođena u znaku pretjerano

maštovite Ribe, a ja ipak odgovorno tvrdim da su za tu pretjeranu maštu krivi *Medvjedići* dobrog srca i *Mumijevi*.

Mojim odrastanjem ljubav prema planini je ostajala neispunjena, neuzvrćena mojom krivicom, a mašta se polahko gasila. Život mi je ponudio neke druge ozbiljne avanture, neke nasreću, a druge nažalost, veliku žalost.

Dugo sam sama sebi izmišljala opravdanja zašto ne mogu, nemam vremena i načina da se vratim planinarenju. Međutim, nešto u meni je prelomilo prošle jeseni, imala sam, usudila bih se reći, jako tešku godinu, bila sam fizički, emocionalno i mentalno potpuno iscrpljena, na trenutke sam postala sebi neprepoznatljiva, strana.

Kupim sebi ruksak za planinarenje, štapove, naoružam se željom za avanturu i uputim se na 20 km dugu planinarsku turu s ludom ekipom planinara i planinarki. Kontam se u sebi, hajde Azra, baš da vidimo šta se iza brda valja?

Zapis o zemlji

Okupljanje je bilo tog ranog novembarskog jutra na Ponijerima, znamo da je gore već snijeg, iako je u gradu još uvijek prava zlatna jesen. Polahko nam postaje jasno da ćemo uživati u zimskoj idili kako se približavamo polaznoj poziciji, -8°C, snijeg škripi pod nogama, ali vrijeme je savršeno,

vedro je, svi već škiljimo, jer sunce sija punim sjajem. Idemo na Tajan, planinski vrh koji se nalazi između Kaknja i Zavidovića. Okupila se velika ekipa, raja je došla iz Zenice, Sarajeva, Visokog, nas iz Kaknja je naravno najviše. Zima još nije nastupila kalendarski, ali je baš hladno prva dva kilo-

metra, ali kad krenete uzbrdo, brzo vam postaje vruće. Smetaju mi i kapa i rukavice na rukama, otkopčavamo jakne. Planina vam uvijek dokaže svojim čarobnim prizorima da nije ljepota samo u osvajanju vrha, već u putu ka njemu, tako je i u životu. Ponovo sam osjetila ljepotu planinarstva, shva-

Pogled sa vrha Tajana prema Vlačiću

tivši već na prvoj pauzi koliko su planinari i planinarke, koji se uglavnom međusobno ne poznaju baš najbolje, neopterećeni bilo kakvim predrasudama i stereotipima. Svi su spremni da sve dijele s vama, od hrane i toplih napitaka do šale na svoj račun i smijeha, pružajući ruke kada vam je neki

dio uspona otežan, davanja savjeta, neki vam uprte put kako bi vama bilo lakše kasnije proći. Najveći i najzahvatniji dio uspona su bila ta dva posljednja kilometra prije vrha. Planina uvijek, pored svoje ljepote, pokaže i koliko svaki uspon, pored silnog smijeha i dogodovština, ipak sa sobom mora

nositi veliku ozbiljnost i odgovornost. Planini se mora prići s poštovanjem i ozbiljnošću, nepažnja nas uvijek može dovesti u opasnost. Na vrhu se nismo dugo zadržali, jer je vjetar bio nevjerovatno jak, u nekom trenutku sam ozbiljno bila zabrinuta da će me otpuhati, brzo smo se spustili na-

Šumski paraziti napadaju Zemljina pluća

zad u sigurnost crnogorične šume. U susret proljeće, krajem februara ove godine planinari su se opet odlučili pohoditi na Tajan, ali ovog puta drugom rutom. U nadi da ću se susresti s prvim visibabama ove godine pridružila sam se ovog puta znatno manjoj ekipi. Dan je u ovo doba godine svaka-

ko duži nego u novembru kada smo prvi put pohodili Tajan, zbog toga smo srećom imali više vremena da uživamo u laganom planinarenju. Nakon dolaska na Tajan uživali smo u pogledu na Vlašić i vrhove Vranice, još uvijek su bili prekriveni snijegom kao i krajem jeseni prošle godine. Na-

kon toga "osvojili" smo još dva vrha koji su bili u blizini, na tom putu smo uspješli pronaći mnoge visibabe koje su hrabro virile ispod snijega najavljujući proljeće koje svi željno iščekujemo. Svaka planinarska tura napoji sva moja čula, a ove prema Tajanu su uvijek posebne, jer me vraćaju u dje-

Šta je čovjek naspram planine

tinjstvo kada sam sa svojim ocem pravila prve planinarske korake. Možda sam tako dugo i bježala od planine, jer sam se bojala da li će usponi biti jednako čarobni kao kada sam na njih odlazila s njim? Bojala sam se da ću razočarati i sebe i planinu, bojala sam se da ne osjetim ono staro odu-

ševljenje, stari žar i želju za avanturom. Bojala sam se vidjeti šta se iza brda valja, zbog vrtloga emocija i misli koje su se valjale u mojim grudima, mojoj glavi. Zaboravila sam da planina nikada ne razočara, niti će ona meni dati priliku da je razočaram, svaki uspon je pobjeda, za srce i sva čula, sa

sobom donosi radost, smijeh, nova poznanstva, neka- da nas čak daruje i novim, nevjerovatnim prijateljstvi- ma. Svako od nas je pla- nina za sebe, kamenit i tr- novit je put do naših srca, ali u tome i jeste čar. Plani- na te nauči da kada dođeš na njen vrh možeš nastaviti samo dalje, u visinu.

Svaku planinarsku dužinu prati jedan Pujdo

Pisma iz

Emina Šaranović, BA psihologije, Sanski Most (gošća dopisnica)

Početak i prilagođavanje jednom novom životu ovdje nije uvijek bio sasvim lagan put, ali uz međusobnu podršku koju smo kao grupa volontera jedni drugima nesebično pružali, sve je bilo lakše. U Halleu volontiram u jednom dječijem vrtiću i tu radim s najmlađom grupom djece. Oduvijek sam voljela rad s djecom, a i moje prethodno volontersko iskustvo temeljilo se na radu s djecom različitog uzrasta, tako da nisam imala velikih problema u početnom prilagođavanju na svoje nove volonterske izazove. Moje poznavanje jezika bilo je na početnom nivou, tako da mi je rad s djecom samo pomogao u njegovom učenju. Uvjerila sam se da je zaista istina da jedan jezik najbolje možete savladati kada živite u zemlji u kojoj se on govori. Na mom radnom mjestu jako malo radnika zna engleski jezik, tako da sam primorana da što više učim i koristim se njemačkim jezikom. Sad je tačno pola godine od mog boravka ovdje, a kada se osvrnem unatrag zaista sam mnogo toga već naučila i mnogo toga se desilo. Na svom radnom mjestu sam naučila mnogo toga o radu s djecom u vrtiću, od svojih radnih kolega uvijek učim nove stvari kako o poslu, tako i o gradu i životu u Njemačkoj uopšte. Halle je mali grad, s jako mnogo studenata i doseljenika iz raznih dijelova svijeta, tako da kada živite ovdje ne učite samo o Njemačkoj, nego možete naučiti mnogo toga i o životu u ostalim zemljama kroz druženja i izlaske s drugim mladim ljudima. Vjerovatno je to i jedna od najvećih prednosti i izazova Njemačke – toliko različitih kultura, jezika, običaja i načina života možete upoznati samo kroz život u jednom gradu.

Ovdje je svaki dan za mene dan za učenje i upoznavanje nečega novog. I sve to na jedan drugačiji način – kroz druženje i rad s djecom, seminare, izlaske i druženja s drugim mladim ljudima, ili putovanja u druge gradove. Stil života jednog Nijemca se zaista mnogo razlikuje od onog na koji sam ja navikla u Bosni. Ovdje se pazi na pravila, svako mora da obavlja svoj dio posla, mnogo se poštuje tačnost, urednost i rad. Ali ovo je i velika zemlja s mnogo razlika, koja se trenutno bori da očuva svoje običaje, a i ujedno da se prilagodi novim koji nameću novi ljudi koji tu dolaze iz cijelog svijeta. Do sada mogu reći da se nisam pokajala i da mi je zaista drago što sam se odlučila na učešće u ovom programu, bilo je jako mnogo izazova, ali i jako mnogo stvari koje sam naučila i koje će mi sigurno biti od koristi u budućem životu.

Lijep pozdrav,

Emina

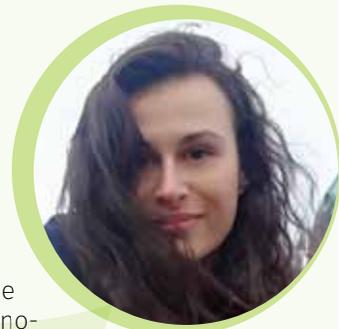
Emina Šaranović i Lejla Buljina su volonterke Udruženja za prevenciju ovisnosti NARKO-NE i trenutno se nalaze u Halleu (Njemačka) na jednogodišnjem volonterskom angažmanu u okviru Weltwärts programa.

Weltwärts program je volonterski servis Njemačkog ministarstva za saradnju (BMZ) koji od 2008. godine omogućava mladim ljudima starosne dobi od 18 do 28 godina iz Njemačke da rade volontersku

Hallea

Lejla Buljina, BA psihologije, Kiseljak (gošća dopisnica)

Moje želje i ambicije za profesionalnim i ličnim usavršavanjem razvijale su se i rasle s godinama. Nakon studija psihologije i višegodišnjeg aktivizma i volontiranja u svojoj domovini odlučila sam krenuti korak dalje – otići na *Weltwärts* program u Njemačku. Već više od pola godine živim u Halleu, malom gradu koji se nalazi blizu Berlina. Volontiram u jednom divnom *Hortu* (mjesto gdje djeca borave nakon škole dok su roditelji na poslu), gdje šest sati dnevno radim s djecom. Ovaj projekt ima mnogo prednosti, počev od učenja i usavršavanja engleskog i njemačkog jezika pa do upoznavanja različitih kultura zemalja iz kojih dolaze ostali volonteri i volonterke. Pored usavršavanja engleskog i njemačkog jezika, moja cimerica koja dolazi iz Makedonije mi pomaže u učenju makedonskog jezika. Ono što mi se posebno dopada u ovom programu je to što imamo priliku upoznati različite ljude i rušiti razne predrasude koje imamo. Smatram da je za izgradnju jake i stabilne ličnosti veoma važno širiti svoje vidike kroz razne spoznaje, a upoznavanje ljudi, zemalja i gradova nam upravo to pruža. Imala sam priliku upoznati i družiti se s ljudima iz Irske, Ruande, Čečenije, Austrije, Turske, Indije itd., što ovom programu, za mene, daje posebnu čar. Kroz seminare i volontiranje intenzivno radimo i na sebi, što je meni od velike važnosti, jer da bih bila dobra psihologinja i pomagala drugima prvo moram pomoći sebi.

Nakon fakulteta mi je trebala godina dana pauze kako bih vidjela u kojem smjeru želim da se moja karijera i obrazovanje nastave, a program poput ovoga mladoj osobi daje prostor u kojem će ona imati mnogo vremena za sebe i na taj način istinski razmisliti o svojim željama, planovima i ambicijama. Nakon obavezenih šest volonterskih sati imam mnogo slobodnog vremena kojeg iskoristim za čitanje, učenje, bavljenjem fitnessom i jogom ili istraživanjima o zdravoj ishrani ili pak ekologiji. Veoma je važno kvalitetno provoditi svoje vrijeme i svaki trenutak iskoristiti za neke pozitivne stvari, jer sve čemu smo izloženi ima uticaj na naš život. Ne dopustimo da se u naš život kanaliziraju neke negativne informacije ili ljudi. Za kraj, navest ću citat iz jedne meni jako drage knjige pod nazivom *Kaluder koji je prodao svoj ferari* od **Robina Sharme: Vjerujte sebi. Organizujte život na način na koji ćete biti sretni da živite cijelog života. Izgradite sebe pretvaranjem malih unutrašnjih mogućnosti u velika dostignuća.** Ovo je ujedno i moja poruka za sve čitatelje/čitateljice.

Srdačan pozdrav iz Hallea,

Lejla

službu u nekoj od zemalja u razvoju. Program od 2013. godine omogućava i mladima iz regije, uključujući i BiH, volonterski angažman na period od godinu dana u jednoj od partnerskih organizacija u Njemačkoj.

Više informacija na našoj internet stranici www.prevenција.ba.

Autor fotografije: Eldin Halilović, student na Odsjeku za engleski jezik i književnost
na International Burch University

Volim se baviti fotografijom u slobodno vrijeme, a najviše uživam u fotografisanju Sarajeva.

